



LUNDS
UNIVERSITET

Socionomers handlingsutrymme: En Studie om Arbetet med Våldsutsatta Barn

Författare: Felicia Olsson & Tove Müntzing

Kandidatuppsats: SOPB63

Handledare: Lupita Svensson

Aktuell termin: VT 2024

Högskolepoäng: 15hp

Abstract

This study aims to explore social workers' perceptions of their own capacity to work with children exposed to violence, focusing on maintaining the child's well-being and safety. The study examines the opportunities and limitations within their area of work, considering factors like consent, national laws and professional experience. The study employed qualitative methods to explore social workers' experiences with children exposed to violence. Participants were recruited purposely both direct and indirect via email and different social media platforms, and semi-structured interviews were performed. Data gathered were then analyzed thematically, revealing insights into child welfare and legal impacts. In the concluding discussion, we will address how social workers describe their experiences working with children exposed to violence, focusing on securing the child's well-being and safety, and explore the opportunities and limitations within their area of action. Respondents underscored the weight of responsibility and insufficiency, highlighting the necessity of relying on intuition in decision-making. Respondents also point out exhaustion due to emotional stress, how the experience of stigma and lack of consent can cause challenges, limiting assistance to children. These insights shed light on complexities within social work and child welfare practices.

Nyckelord: våldsutsatta barn, barnets bästa, handlingsutrymme, samtycke, lagstiftning, stigma, kunskap och erfarenhet.

Förord

Vi vill tacka samtliga respondenter i den här studien för att de tog sig tid att ställa upp genom att dela med sig av sina erfarenheter, tankar och reflektioner under intervjutillfällena. Utan er hade studien inte varit möjlig att genomföra. Även ett stort tack till vår handledare som stöttat oss och hjälpt oss under hela processens gång.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord	2
Innehållsförteckning	3
Kapitel 1	4
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Syfte.....	5
1.3 Frågeställning.....	5
1.4 Avgränsningar.....	5
Kapitel 2 - Bakgrund och kunskapsläge	7
2.1 Bakgrund.....	7
2.2 Kunskapsläge.....	10
Socialtjänstens arbete med våldsutsatta barn.....	10
Socialarbetaren som myndighetsperson - standardisering.....	11
Kapitel 3 - Teoretiskt perspektiv	14
3.1 Handlingsutrymme.....	14
3.2 Barnets bästa.....	15
3.3 Stigma.....	16
3.4 Samtycke.....	17
3.5 Etnometodologi.....	18
Kapitel 4 - Metod	19
4.1 Val av metod.....	19
4.2 Urval.....	19
4.3 Insamlingsmetod.....	21
4.4 Hur utfördes intervjuerna.....	22
4.5 Bearbetning och tillvägagångssätt.....	23
4.6 Arbetsfördelning.....	24
4.7 Metodens tillförlitlighet/kvalitetsaspekter.....	24
4.8 Etiska överväganden.....	26
Kapitel 5 - Resultat och analys	29
5.1 Kunskap och erfarenhet som vägledning i komplexa utmaningar.....	29
5.2 Vikten av samtycke och rättslig reglering inom socialtjänsten.....	32
5.3 Barnets bästa i bedömningar.....	37
5.3.1 Bedömningar om umgänge och boende.....	37
5.3.2 Vikten av att barnet uttrycker egna åsikter.....	39
5.4 Stigmatisering skapar oro och misstroende.....	42
Kapitel 6 - Slutdiskussion	45
6.1 Resultat, diskussion.....	45
6.2 Metoddiskussion.....	46

Kapitel 1

1.1 Problemformulering

Ett stort problem i samhället är barns våldsutsatthet. Nästan hälften av alla barn i Sverige har blivit utsatta för våld av en vuxen, och med barn som utsätter varandra blir siffran ännu högre. Våldet påverkar alla barn, även indirekt. Det är vanligast att barn blir utsatta för våld av en vuxen familjemedlem, men våldet kan ske på olika arenor och av olika förövare (Socialstyrelsen, 2023). År 2022 var det 24 502 misshandelsbrott mot barn under 18 år som anmäldes vilket motsvarar 29 % av alla totala anmälda misshandelsbrott (Brottsförebyggande rådet, 2023). Det finns ett stort mörkertal bland barn som blivit utsatta för våld.

När ett barn blir utsatt för våld behöver det inte innebära endast fysiskt våld utan begreppet våld innefattar alla former av även psykiskt våld, sexuella övergrepp, utnyttjande, vanvård samt fysisk och emotionell försummelse (Rädda barnen, 2022). Sedan juni 2021 är det även brottsligt att låta ett barn bevittna våld då Barnfridsbrottet trädde i kraft och blev till svensk lag (se 4 kapitlet 3 § BrB). Barn har en svag social ställning på grund av deras unga ålder och när den här gruppen faller offer för ett brott ökar deras utsatthet ytterligare vilket innebär att det krävs en förstärkning i hjälpbehovet. I detta skede har rättsväsendet en särskild betydelsefull roll och det är viktigt att de instanser som möter offren har en ambition att mildra lidandet (Svensson, 2006.)

Det råder ingen tvekan om att våld mot barn är ett betungande ämne som väcker sympatikänslor. Med dessa känslor till bakgrund i kombination med ovanstående information om att det finns ett viktigt ansvar för yrkesverksamma att hantera dessa situationer väcktes frågeställningen hur socialarbetare upplever sitt arbete med våldsutsatta barn. Det finns mycket tidigare forskning på hur anhöriga och hur offret i fråga påverkas av att ha blivit utsatt men hur är det för den yrkesverksamma att arbeta med detta ämne? Finns det en vilja att kunna hjälpa barnen mer än vad den yrkesverksammas befogenheter faktiskt ger utrymme till?

1.2 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka hur socionomer upplever handlingsutrymmet i arbetet med våldsutsatta barn. Vi vill få en fördjupad förståelse för socionomers syn på möjligheten att hjälpa våldsutsatta barn i det praktiska arbetet.

1.3 Frågeställning

- Hur beskriver socialarbetare inom socialtjänsten sina erfarenheter av att arbeta med våldsutsatta barn, särskilt när det gäller att upprätthålla barnens välbefinnande och trygghet?
- Vilka möjligheter och begränsningar beskriver socialarbetaren i handlingsutrymmet i förhållande till arbetet med våldsutsatta barn?

1.4 Avgränsningar

På grund av begränsad tid för utförandet av studien har en rad avgränsningar varit nödvändiga. Vårt fokus med den här studien var att uppnå kvalitet snarare än kvantitet, vi har därför valt att avgränsa oss på flera olika aspekter för att få fram ett så konkret och koncist resultat som möjligt. Dessa avgränsningar kommer tydligare att förklaras under urval i metodavsnittet.

Den största avgränsningen i den här studien har varit att vi valt att fokusera på de yrkesverksammas synpunkter ur ett professionellt perspektiv och därmed enbart valt intervjupersoner som arbetar inom socialtjänsten. Vi har avgränsat oss till myndigheter som riktar sig till annan lagstiftning än den som finns beskriven i studien såsom exempelvis hälso- och sjukvården samt även myndigheter som polis och rättsväsendet då deras utredningsprocess samt fokus inte är densamma som inom socialtjänsten. Begränsningar gjordes därefter till att fokus enbart skulle ligga på olika yrkesroller inom socialtjänsten för att respondenternas yrkeserfarenheter och arbetsuppgifter inte skulle variera allt för mycket då det hade kunnat ge mycket bredare svar. Detta i sin tur hade varit svårt att tidsmässigt hinna sammanställa.

Vi vill betona att anledningen till att vi valt att fokusera på de professionellas upplevelser ur ett myndighetsperspektiv och exempelvis inte ur ett barnperspektiv inte handlar om att deras upplevelser är mindre viktiga. Avgränsningen har gjorts för att det funnits ett intresse att höra hur de professionella uppfattar sitt arbete med barn som blivit utsatta för våld och hur de uppfattar sitt handlingsutrymme då detta är ett arbete som vi kan tänkas arbeta med i framtiden.

1.5 Litteratursökning

Vår litteratursökning baserades på sökning i olika databaser för att försöka hitta relevanta vetenskapliga artiklar att använda oss av. De databaser som vi använde oss av var primo och lubsearch. I sökningarna i databaserna använde vi oss av sökord som “socialtjänsten”, “barn och unga”, “våld”, “våldsutsatt”, “lagstiftning” etc, alla relevanta ord för vår studie. Genom att sedan sortera våra träffar efter endast artiklar samt peer-reviewed fick vi enbart upp vetenskapliga artiklar som kan användas som källor i vår studie. Utöver att enbart söka efter peer-reviewed artiklar sorterade vi även ut så att alla artiklar var på antingen svenska eller engelska samt inte gick längre bak i årtal än år 2010.

Vidare använde vi oss även till stor del av Riksdagens hemsida för att enkelt kunna söka upp specifika lagar och regler. Med viss förförståelse sedan tidigare visste vi ungefär vilka lagar som kunde vara relevanta för vår studie som exempelvis Socialtjänstlagen (2001:453), SoL och Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU men även under intervjuerna framkom ytterligare lagar som var av relevans för studien.

Kapitel 2 - Bakgrund och kunskapsläge

I följande kapitel presenteras olika perspektiv som socialarbetaren förhåller sig till under arbetet med våldsutsatta barn som vi anser är relevanta för studien.

2.1 Bakgrund

Rättslig reglering

År 2018 blev Barnkonventionen, BK till svensk lag (se Lag (2018:1197) om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter) och den svenska lagstiftningen fick anpassas runt den. Artikel 9 i BK "Barn ska inte skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa." behandlar behovet ett barn har av att ha umgänge med sina föräldrar så länge det är möjligt. Artikel 19 i BK "Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp." stadgar att barn under inga förutsättningar får utsättas för någon form av våld samt betonar artikeln samhällets skyldighet att skydda barn som utsätts för våld.

Ytterligare en relevant artikel är artikel 3 i BK som betonar "Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa". Utöver Barnkonventionen finns flera andra svenska lagstiftningar som behandlar barnets rättigheter i Sverige. Slutligen finns ytterligare en relevant artikel för studien i BK, artikel 12 som reglerar barns rätt att komma till tals och få sina åsikter hörda. Artikeln syftar till att säkerställa att alla barn har rätt att få berätta om sina upplevelser, sina tankar och känslor samt att dessa ska tas i beaktning vid bedömningar och beslutsfattande. Artikel 12 begränsar dock till vilken grad barnets uttalanden ska vägas in i bedömningarna beroende på barnets ålder och mognad.

Alla barn har rätt till skydd mot våld enligt BK och detta är en rättighet som skall säkerställas av staten. Barn blir utsatta för våld varje dag vilket kan ta sig i uttryck i fysiskt och/eller psykiskt våld, försummelse och vanvård. I enlighet med att samhället utvecklas och förändras krävs nya åtgärder för att kunna förebygga våld mot barn (Barnombudsmannen, 2021).

Socialtjänsten har ett ansvar enligt Socialtjänstlagen (2001:453) att erbjuda hjälp och stöd för de personer som bor inom kommunen. Detta stöd kan exempelvis innebära att ge riktade stödinsatser till barn och familjer i syfte att bidra till barnens utveckling. Om det finns en misstanke om att ett barn blivit utsatt för våld har anställda på vissa verksamheter en skyldighet att anmäla till Socialstyrelsen enligt 14 kapitlet. 1 § SoL. De myndigheter och yrkesverksamma som besitter den här skyldigheten är alla myndigheter vars verksamhet berör unga och barn samt exempelvis Polismyndigheten, Kriminalvården, Hälso- sjukvården och dess anställda, etc. Även privatpersoner som misstänker detta uppmanas enligt SoL 14 kapitlet. 1 c § och har möjlighet att rapportera om en sådan misstanke uppkommer, men har däremot ingen skyldighet att göra detta.

Begreppet "barnets bästa" återfinns i 1 kapitlet 2 § SoL där det betonas att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder rörande barn. Det är också viktigt att nämna 5 kapitlet 1, 2, 3 § § SoL som behandlar barnets rättigheter samt samhällets skyldigheter gentemot barn. I 5 kapitlet 1 § SoL beskrivs hur Socialnämnden ska verka för att barn växer upp i trygga förhållanden, förhindra att barn far illa, verka för att barn inte vistas i miljöer som är skadliga för dem, etc. Genom 2 och 5 kapitlet SoL har Socialnämnden ett stort ansvar gällande barns trygghet och säkerhet samt positiva utveckling. Socialtjänstlagen bygger på samtycke och kan inte tillämpas om samtycke uteblir. I ärenden där behovet av vård finns men samtycke saknas kan istället LVU tillämpas. LVU tillämpas i de fall där vård bedöms vara nödvändig för barnets bästa men vårdnadshavarna inte lämnar samtycke, eller om barnet är över 15 år, inte lämnar samtycke själv.

Vid särskilda fall kan socialarbetaren bedöma att barnet är i behov av omedelbar vård trots att vårdnadshavarna eller den unge själv tackar nej till den vård som erbjuds, i dessa fall kan 6 § LVU om omedelbart omhändertagande tillämpas. 6 § LVU innehåller bestämmelser kring när ett barn omedelbart omhändertas för sin egen säkerhet. Paragrafen kan enbart tillämpas om vårdnadshavarna eller den unga inte lämnat samtycke till annan vård, i annat fall kommer alltid frivillig vård i första hand. Utöver 6 § är även 2 § LVU en viktig del av lagstiftningen då det är den här paragrafen som säkerställer att det våld som förekommer är tillräckligt allvarligt för att tvångsåtgärder ska kunna tas till. I 2 § LVU står följande "Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas".

Utifrån 2 § LVU fastställs det ett krav på att det måste kunna bevisas en påtaglig risk för barnet om inga åtgärder tas för att lagen ska kunna träda i kraft.

Barnets bästa som ovan benämnts utifrån flera lagstiftningar återfinns även i Föräldrabalken (1949:381), FB. I FB återfinns bestämmelser gällande barns rätt till umgänge, god fostran och omvårdnad av sina föräldrar. I 6 kapitlet 1 § FB betonas att barn inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling och att det är den som har vårdnaden av barnet som ansvarar för att barnets behov blir tillgodosedda. Liksom i annan svensk lagstiftning återfinns barnets bästa även i 6 kapitlet 2 § FB där det betonas att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge. 1 juli 2021 infördes en ny brottsrubricering i Brottsbalken (1962:700), BrB som gör det olagligt för ett barn att även bevittna våld mot eller av någon närstående eller tidigare närstående (se 4 kapitlet 3 § BrB). Barn som bevittnar våld, särskilt i hemmet mellan föräldrarna, kan uppleva både fysiska och psykologiska påfrestningar. Det kan påverka barnets mentala hälsa, öka risken för depression, ångest och även bidra till att barnet utvecklar posttraumatiskt stressyndrom. Varje individuellt barn kan reagera på våldet på många olika sätt och med olika känslor, inklusive rädsla, förvirring, ilska, skuld och skam. Det är viktigt att skydda barnet från våld och att ge lämpligt stöd och hjälp vilket kan innebära ett behov av att involvera barnskydd, polisen och andra samhällsresurser för att säkerställa att barnet och familjen får den hjälp som de är i behov av (Regeringskansliet, 2021).

BBIC står för "Barns Behov i Centrum" och är en metod och modell som används inom socialt arbete, särskilt inom barnavårdsarbetet och familjehemsplaceringar. Modellen syftar till att sätta barnets perspektiv och behov i fokus under utrednings- och beslutsprocessen. BBIC betonar barnets perspektiv, helhetssyn på deras livssituation, familjecentrering, tvärprofessionellt samarbete och evidensbaserad praktik. Fokus för modellen ligger i att se till barnets individuella perspektiv och betonar vikten av att förstå och inkludera barnets synpunkter och upplevelser i beslutsprocessen. BBIC ser till en helhetssyn på barnets livssituation vilket innebär att fokus inte enbart ligger på de problem som finns, utan också tar hänsyn till barnets styrkor, familjens resurser och det bredare sammanhanget. BBIC lägger fokus på både frisk- och riskfaktorer för att förbättra det sociala arbetet genom att säkerställa att insatser är anpassade till barnets unika behov och främjar deras välbefinnande. Modellen arbetar med hela familjen och inte enbart med barnet.

Hela familjen tar del i processen och kommer vara en viktig del i arbetet. BBIC kommer med en rad olika förhållningssätt för användandet i det praktiska arbetet, bland annat har Socialstyrelsen utformat en så kallad BBIC Triangel som ska ligga till grund för alla utredningar och bedömningar gällande barn. Triangeln syftar till att strukturera upp olika delområden i ett barns liv och säkerställer att socialarbetaren väger in alla olika delar i sin bedömning. Delområdena inkluderar både barnets egna utveckling, barnets familj och miljö runt omkring sig men även föräldrarnas förmåga att bistå barnet med det som anses nödvändigt för ett barns uppväxt och positiva utveckling.

BBIC används som en ram för socialarbetare för att på ett effektivt och anpassat sätt adressera barnets behov genom att inkludera flera olika perspektiv och kompetenser som anses vara relevanta för det enskilda fallet. Modellen ser på utredning och beslutstagande som en ständigt pågående process snarare än en engångshändelse. Detta i sin tur innebär att socialarbetaren ständigt utvärderar och anpassar åtgärderna eller insatserna baserat på barnets och familjens utveckling och förändringar. Det vill säga att visa familjen framsteg och positiv utveckling kan socialarbetaren se att insatsen har en positiv verkan och därmed bör fortlöpa, medan om familjen visar på ingen eller en negativ förändring bör insatsen ses över och anpassas eller bytas ut. Genom att sätta barnens välmående i centrum strävar BBIC efter att förbättra socialt arbete och säkerställa att insatserna verkligen gynnar barnets långsiktiga utveckling och trygghet. Modellen uppmuntrar till användning av evidensbaserade metoder och interventioner för att säkerställa att insatserna är effektiva och anpassade till barnets specifika behov (Socialstyrelsen, 2023).

2.2 Kunskapsläge

Socialtjänstens arbete med våldsutsatta barn

Lindell (2016) beskriver att i Sverige har den kommunala socialtjänsten en familjestödjande inriktning och arbetar utifrån att ge stöd och hjälp åt familjer för att främja möjligheterna för barnen att bo kvar hos sina vårdnadshavare. Forskaren identifierar dock brister i socialtjänstens agerande gällande skydd och rehabilitering för våldsutsatta barn. Forskaren menar att fokuset inom socialtjänsten snarare ligger på att stödja familjer som helhet istället för att lägga fokus på att skydda det enskilda barnet. Vidare betonas behovet av att inkludera olika våldsformer som kan förekomma, både när barnet blir direkt utsatt för våld men även

när barnet bevittnar våld. Studien fokuserar även på fall enligt LVU och belyser att de sällan involverar allvarlig försummelse och övergrepp mot redan skadade barn.

Lindell (2016) beskriver att största delen av ansökningarna om vård enligt 2 § LVU syftade till att skydda barn från systematiskt våld som pågått under en längre tid och i sin tur framkallat en stark rädsla hos barnet. Våldet beskrivs medföra problem hos barnen såsom ångest, skam, lågt självförtroende och osäkerhet vilket i sin tur kan göra att barnet inte vågar eller har förmågan att berätta och öppna upp sig kring vad som egentligen hänt eller vad barnet blivit utsatt för. Forskaren belyser problematiken med att det i många fall krävs att våldet allvarligt för att barnet ska få det skydd de behöver och att det ofta saknas mer djupgående utredningar som ser till alla former av våld ett barn kan bli utsatt för.

Lindell (2016) utgår från att flera svenska undersökningar indikerar att ungdomar rapporterar att de utsätts för olika typer av våld från sina föräldrar. Samtidigt har polisanmälningar om barnmisshandel har ökat, men trots detta betraktas barnmisshandel som relativt ovanlig bland Socialtjänstens rapporter. Slutligen lägger författaren stor vikt vid att yrkesverksamma inom barnskyddet kritiskt behöver utvärdera konsekvenserna av våldet för att skydda barnet på ett mer effektivt sätt.

Socialarbetaren som myndighetsperson - standardisering

Ponnert och Svensson (2016) diskuterar begreppet standardisering och dess för- och nackdelar i sin artikel *Standardisation-the end of the professional discretion*. En fördel som forskarna beskriver är att standardisering bidrar till att reducera osäkerhet inom organisationer samt att kunna erhålla legitimitet. Detta kan i sin tur leda till ett minskat handlingsutrymme för socialarbetaren. Forskarna menar att socialarbetaren kan undvika kritik genom att hålla sig till rutiner och standarder vilket kan bidra till en känsla av trygghet och säkerhet. De nämner att sökandet efter säkerhet har kritiserats av ett flertal forskare som ser problematiskt på att risktagande kan bli alltför övervägande i socialt arbete. Forskarna menar att kritiken härstammar från en rädsla att andra professionella värderingar som exempelvis autonomi, vårdetik samt diskretion riskerar att nedprioriteras om socialarbetare uppmuntras att söka efter säkerhet i form av standardiserade manualer.

Socialt arbete har alltid varit ett yrke som konstant samspelar med andra yrkesgrupper som exempelvis läkare, lärare, psykologer samt jurister. Forskarna beskriver att yrkesutövningen främst består av 3 delar; diagnos, slutledning samt behandling. Diagnosen (eller även kallad utredningsfasen) är ofta en komplex del och behandlingens resultat kan i många fall vara svåra att förutse. De menar att detta beror på att förutsättningarna för socialt arbete omformas i takt med att människor och deras sociala förutsättningar ändras. Vidare belyses det att organisationer som syftar till mänskliga tjänster behöver verka på ett vis som är i enlighet sociala normer. Detta menar forskarna medför att socialarbetaren behöver vara fördomsfri och vara kapabel till att kunna tolka och kombinera information från flera olika synvinklar. Forskarna menar även att det kan finnas en korrelation med att i sin yrkesroll ha ett öppet sinne och att kunna hantera att känna sig bekväm i osäkerheten eller hantera oidentifierade faktorer som är relaterade till ett enskilt fall. Vilket beskrivs kan bero på att det krävs ett visst mått av socialarbetarens professionella bedömning för att kunna uppnå känslan av trygghet i det osäkra.

Studie om beslutsprocessen inom barnskydd i jämförandet mellan erfarna socialarbetare och nyexaminerade socialarbetare

I artikeln *Decision making in Child Protection: The Use of Theoretical, Empirical and Procedural Knowledge by Novices and Experts and Implications for Fieldwork Placement* (1999) av Julie Drury Hudson har författaren genomfört en studie. Studien syftar till att observera hur beslutsprocessen inom barnskydd kan skilja sig åt genom att jämföra en grupp nyexaminerade socialarbetare med sakkunniga socialarbetare med mer yrkeserfarenhet. Författaren menar att resultatet av studien visar på att de socialarbetare som var nyexaminerade har en viss tendens att ha bristfällig insikt i de olika faktorer som är kopplade till barnmisshandel. Vidare menar författaren att resultatet visar att den här gruppen besitter en grundläggande förståelse om begreppet riskbedömning men att de däremot inte är tillräckligt kapabla att kunna bedöma samt väga dessa faktorer på ett passande sätt i deras praktiska arbete. Författaren beskriver att de socialarbetare som saknade arbetserfarenhet hade en tendens att använda sig av teorier i efterhand istället för att använda kunskapen medvetet vid det aktuella tillfället.

Detta beskriver författaren vara ett sätt för den nyexaminerade socialarbetaren att kunna luta sig på vid förklaring till varför de valt en viss åtgärd. Författaren menar att resultatet av

studien visar att de socialarbetare som besatt större expertis hade en djupare förmåga att förstå teori och att kunna applicera detta på ett lämpligt sätt i praktiken. Författaren menar även att detta är något som sker naturligt för en socialarbetare med mer yrkeserfarenhet. Vidare menar författaren att den här gruppen istället tenderar att se teorin som ett verktyg som bakgrund till förståelse och tolkning snarare än något som används i efterhand i jämförelse med socialarbetare som saknade arbetserfarenhet.

Kapitel 3 - Teoretiskt perspektiv

I följande kapitel kommer 5 teoretiska perspektiv relevanta för studien att presenteras. Samtliga begrepp kommer att ligga till grund för analyserna i kapitel 5.

3.1 Handlingsutrymme

Svensson, Johnsson och Laanemets menar att socialarbetaren besitter ett handlingsutrymme. Hur stort handlingsutrymme den enskilda socialarbetaren har styrs av organisationens uppdrag. Även andra faktorer såsom exempelvis rutiner, traditioner samt professionella bedömningar påverkar hur handlingsutrymmet formas och påverkas. Det finns även individuella orsaker som påverkar hur handlingsutrymmet används hos både socialarbetaren och klienten och hur deras dynamik och interaktion ser ut. Socialarbetaren är styrd av lagar, riktlinjer, traditioner och överenskommelser men har även en viss frihet i sitt arbete beroende på hur denne utnyttjar och hanterar det utrymme som ges av organisationen. Hur handlingsutrymmet hanteras och utnyttjas ser olika ut då varje enskild socialarbetare besitter olika erfarenheter (Svensson, Johnsson, Laanemets, 2021, sid. 16). Detta kan ibland medföra ett dilemma i mötet med klienten då socialarbetaren å ena sidan har en roll där denne har ett uppdrag utifrån organisationens bestämmelser och ett handlingsutrymme som är begränsat till dessa samtidigt som den möter klienten i egenskaper som medmänniska. Hur användningen av handlingsutrymmet kan se ut formas i mötet mellan klient och socialarbetare. Handlingsutrymme är en väsentlig del i det sociala arbetet som socialarbetaren utför och är i sig varken bra eller dåligt. Handlingsutrymmet är således inte en effekt av regler eller brist på dessa utan innefattar istället möjligheten att kunna vara verksam mellan reglerna. Det är en förutsättning att socialarbetaren besitter professionell kompetens för att kunna hantera det handlingsutrymme som ges.

Det är viktigt att socialarbetaren konstant reflekterar och kan ta beslut med hjälp av sin yrkeskompetens kring vilka val som är relevanta för att utnyttja handlingsutrymmet (Svensson, Johnsson, Laanemets, 2021, sid. 27). Handlingsutrymmet kan se olika ut i olika sammanhang eftersom det utformas i samspelet mellan profession och organisation. Socialarbetarens egna värderingar, personlighet och intressen har även en påverkan på hur denne väljer att använda sitt handlingsutrymme. Även olika former av kommunikationskanaler är en faktor som kan påverka. När dessa belyser och uppmärksammar ärenden där socialarbetarens bedömning och beslut fått ett oönskat utfall

kan en debatt bildas om vilka beslut och handlingar som är möjliga. Dessa typer av debatter kan bilda en osäkerhet hos socialarbetaren som kan påverka dess bedömningar i framtida ärenden (Ibid).

När handlingsutrymmet inte är fastställt ger det utrymme för fler möjligheter för socialarbetaren. På så vis kan socialt arbete vara en kreativ yrkesutövning. Det går att diskutera om tydliga regler och manualer kan bidra till en trygghet för socialarbetaren inom sitt yrke. Även då regler och riktlinjer för hur socialarbetaren ska utföra sitt arbete kan bidra till förtydligande och förenklande till viss del kommer socialarbetaren alltid att ställas inför oförutsägbara situationer då det sociala arbetets verksamhetsfält är så pass brett. Denna osäkerhet går inte att undvika och det kan vara utmanande för socialarbetaren att känna sig trygg i osäkerheten. Genom att befinna sig i den här situationen kan socialarbetaren utveckla en yrkesidentitet där det ges möjlighet att inta ett synsätt där osäkerheten är ett existerande faktum som går att betrakta som en möjlighet snarare än ett hinder (Laanemets, Johnsson, Svensson, 2021, sid. 33).

3.2 Barnets bästa

“Barnets bästa” är ett juridiskt och etiskt begrepp som betonar att barnets intressen och välbefinnande alltid bör prioriteras i alla beslut och åtgärder där barn är involverade. Beslut som rör barn bör alltid grundas i en individuell bedömning av barnets unika behov och förhållanden. Principen om barnets bästa finns bland annat i konventioner såsom FN:s konvention om barnets rättigheter, och även i nationell lagstiftning för att säkerställa att barn behandlas med hänsyn och skyddas från situationer som kan vara skadliga för barnets välbefinnande, hälsa och utveckling (Regeringen, 2015).

Barnkonventionen, som är en central del i förhållningssättet om barnets bästa, kräver att viss prövning av barnets bästa behöver göras inför varje enskilt fall där ett barn finns involverat. Med detta innebär att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av positiva och negativa konsekvenser för barnet eller barnen. Det måste även kunna motiveras kring varför det beslut som tagits eller den åtgärd som bestämts är för barnets bästa, det vill säga att socialarbetaren måste kunna motivera sina handlingar utifrån barnets bästa (Barnombudsmannen, 2023).

Exempel på rättspraxis där domstolen gör en utvecklad bedömning av barnets bästa: I följande ärende; “*Migrationsöverdomstolen, MIG 2021:18 (2021)*” beskrivs en tydlig motivering med hänsyn till barnets bästa. Ärendet grundar sig i en asylsökande pojke med familj som i sitt asylsökande uppgav samma skyddsskäl som för resten av familjen, men också särskilt ömmande omständigheter på grund av hans hälsotillstånd. Pojken fick avslag av Migrationsverket med motivation om statens intresse av att begränsa sina kostnader och risken för att andra personer med ovanliga diagnoser söker sig till Sverige för att få vård. Migrationsöverdomstolen tog sedan upp ärendet men gav istället pojken ett bifall till uppehållstillstånd i Sverige. Migrationsöverdomstolens motivering till beslutet var att en bedömning behövde göras av pojkens hälsa och bästa intresse. I domen beskrev domstolen alla de omständigheter gällande pojken och konstaterade att det bästa för honom skulle vara att stanna i Sverige och här få vård och behandling. Migrationsöverdomstolen gjorde en tydlig koppling till barnets bästa i motiveringen till beslutet.

Barnets bästa ska eftersträvas i alla ärenden gällande barn utifrån artikel 3 i Barnkonventionen. Detta inkluderar att barn ska ha rätt till att komma till tals och få sina åsikter hörda. Barnets bästa lämnas till utredaren att bedöma och beskrivs av Barnombudsmannen (2013) vara mycket komplext. Bedömningen av vad begreppet innebär kan stöta på problem när barn och föräldrar utsätts för stigmatisering och därför inte vågar dela med sig av sina upplevelser eller känslor.

3.3 Stigma

Vi har valt att använda oss av Perssons perspektiv på Goffmans teori om stigmatisering i detta avsnitt.

Begreppet stigma kan definieras som en mindre önskvärd egenskap som gör att en individ reduceras i andras medvetande till att vara fläckad av sitt stigma. Stigmatiseringsprocessen sker när en individ befinner sig i ett socialt sammanhang där omgivningens aktörer omedvetet har normativa förväntningar på varandra. Om individen inte kan leva upp till dessa omedvetna krav och förväntningar, sker en kategorisering av individen. Den egenskap som gjort att individen inte kan uppfylla dessa förväntningar blir ett stigma. Personer med avvikande beteende diskrimineras för sin egenskap av andra medlemmar i samhället. Stigmatisering kan därmed ses som något socialt konstruerat. Det urskiljer tre olika typer av

stigman; stigman i form av kroppsliga missbildningar, stigman som uppträder som fläckar på den personliga karaktären och stigman som kan förmedlas vidare i generationer och är kopplad till ursprung och religion. Den stigmatiserade personen strävar efter ett socialt erkännande och kan ses som en aktör som behöver lära sig olika tekniker för att hantera sitt stigma för att kunna svara upp till de identitetsvärden som finns i samhället. Personer som är stigmatiserade försöker därför ständigt att eliminera sitt stigma eller dölja det från omgivningen. Det finns ytterligare en form av stigmatisering vilken benämns som misskreditabel stigmatisering. Personer med misskreditabla stigman innebär att de har ett stigma som inte syns utåt, det vill säga inget synligt funktionshinder eller liknande. Dessa personer kan exempelvis ha psykiska sjukdomar eller funktionshinder som inte kan ses vid första anblick. För dessa personer handlar det om att försöka dölja sitt stigma, att försöka passera som normala inför sin omgivning. Dessa individer måste ständigt överväga hur de ska förhålla sig till sitt stigma i olika sociala situationer (Persson, 2012).

Folkhälsomyndigheten (2020) har tagit fram åtgärder för att minska stigmatisering i samhället och skriver följande "Se till att insatserna omfattar följande komponenter:

1. höj kunskapen
2. förbättra attityderna
3. minska diskriminerande beteenden."

Folkhälsomyndigheten betonar att genom att höja kunskapen, förbättra attityderna samt minska diskriminerande beteende finns möjligheten att även stigmatiseringen sakta avtar och tidigare stigmatiserade beteenden normaliseras.

3.4 Samtycke

Samtycke innebär att någon exempelvis godkänner en viss handling, sagt ja till en insats, eller gått med på att göra något som erbjudits. Samtycke grundar sig i att det finns ett godkännande och en gemenskap mellan två eller flera parter (BRIS, 2019).

Socialtjänstlagen (2001:453) ligger till stor grund för det sociala arbetet och används som grund för samtycke och självbestämmande. Utan samtycke kan lagen inte träda i kraft och bistånd kan inte beviljas.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har stor betydelse för det sociala arbetets handlingsutrymme. De 30 artiklarna som styr och reglerar de mänskliga rättigheterna vi ska förhålla oss till måste beaktas vid alla utredningar och bedömningar inom det sociala arbetet. Bland annat benämns självbestämmande och individens integritet. I Artikel 3 står det följande “Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet” och i artikel 1 står följande “Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap”. Dessa två nämnda artiklar utgör speciellt stor grund för det sociala arbetet kopplat till individens självbestämmande och rätt till att fatta egna beslut gällande sin egen och sina barns situation. Artiklarna om de mänskliga rättigheterna tillsammans med Socialtjänstlagen ligger till grund för att värna om samtycke mellan parterna och ska i första hand beaktas innan tvångsåtgärder träder i kraft.

3.5 Etnometodologi

Etnometodologi är en vetenskaplig metod inom sociologi som utvecklades av sociologen Harold Garfinkel på 1960-talet. Metoden undersöker hur människor förstår och agerar i sina vardagliga sociala situationer och syftar till att upptäcka de oskrivna reglerna och mönstren som styr våra beteenden i vardagen. Istället för att bara observera sociala beteenden och strukturer försöker etnometodologin förstå de uttalade regler och mönster som styr människors handlingar i vardagen. En central idé inom etnometodologi är att människor aktivt konstruerar en social verklighet genom sina handlingar och tolkningar.

Ett förekommande begrepp inom etnometodologin är normativa förväntningar med det tillhörande perspektivet tillit, vilket beskrivs av Garfinkel innebära hur människor följer oskrivna regler och tolkar och använder sociala normer i olika situationer för att kunna fungera tillsammans. Exempel på hur de normativa förväntningarna kan tas i uttryck är att vänta på sin tur att prata, visa intresse för vad andra säger och avbryta på lämpliga ställen, samt att följa bestämda tillvägagångssätt på jobbet (Lindblom & Stier, 2011). I det etnometodologiska förhållningssättet ingår det även att utgå från, i förhållande till vår studie, att redogöra för varför socialarbetaren resonerar och agerar som de gör.

Kapitel 4 - Metod

4.1 Val av metod

Vi har valt att tillämpa en kvalitativ metod i den här studien. Till skillnad från en kvantitativ metod som undersöker siffror för att kunna komma fram till en slutsats som går att generalisera har kvalitativ forskning en mer induktiv och tolkningsinriktad karaktär. Inom kvalitativ forskning är forskare intresserade av att förstå den sociala verkligheten baserat på studiedeltagarnas egna tolkning samt upplevelser av deras verklighet (Bryman, 2018, sid. 454-455) och det lämpar sig för vår studie då vårt huvudsakliga mål är att undersöka socialarbetares egna erfarenheter samt upplevelser av deras handlingsutrymme i arbete med våldsutsatta barn.

4.2 Urval

Urvalet av intervjupersoner för undersökningen kommer huvudsakligen utgå från ett målinriktat urval då vi valt att fokusera våra respondenter till socionomer inom socialtjänsten. Genom att använda oss av målinriktat urval får vi en rik och detaljerad förståelse av ett fenomen genom att involvera deltagare som bäst kan bidra till detta mål, vilket i vårt fall är möjligheten att hjälpa våldsutsatta barn. Målinriktat urval innebär att forskaren medvetet väljer deltagare till sin studie och strävar efter att inkludera personer eller grupper som har erfarenhet eller kunskap om det specifika området av intresse. Det målinriktade urvalet kan vara baserat på olika kriterier, som exempelvis erfarenhet, expertis eller respondenternas förmåga att bidra med insikter som är relevanta för studiens syfte (Bryman, 2018, s. 243).

Vidare har studien en geografisk avgränsning till området Skåne, då enbart socialarbetare inom detta län har intervjuats. På grund av att kontakter redan fanns i Skåne blev detta en tidigt bestämd avgränsning för att underlätta undersökningen och möjligheten till att få tag i relevanta intervjupersoner. Att studien enbart inhämtat empiri från socialarbetare inom Skåne kan däremot påverka generaliserbarheten av resultaten till andra delar av Sverige. Socialtjänstens arbete och tillgängliga resurser kan variera mellan olika kommuner vilket inte är något som berörs i den här studien.

Utöver den geografiska avgränsningen har studien även vissa avgränsningar vad gäller urval. Urvalet av intervjupersoner är främst inriktat på socionomer inom socialtjänsten. Detta för att få relevant information av personer med direkt erfarenhet av våldsutsatta barn. På grund av tidsbegränsning samt det problematiska med att hitta intervjupersoner som är av relevans för att kunna besvara den här studiens frågeställningar, och samtidigt har tid och möjlighet att delta inom snar framtid, valde vi att avgränsa oss till att enbart se till personer med direkt koppling och interaktion med de våldsutsatta barnen. Konsekvenserna av avgränsningen blir däremot att studien inte blir lika omfattande som den kunde blivit om vi valt att se till personer som även indirekt kommer i kontakt med de våldsutsatta barnen som exempelvis de socialarbetare som behandlar eller utreder föräldrarna till barnen.

Avgränsningen av urvalet kan medföra en viss brist på mångfald i de olika perspektiv som kan finnas inom socialtjänsten då andra yrkesgrupper såsom enhetschefer eller förste handläggare inte heller inkluderades i studien. Slutligen har även vissa avgränsningar gjorts utifrån den empiri som insamlats under intervjuerna. Bland annat har vi valt att inte beröra ämnet ekonomi eller resursbrist vilket var något som diskuterades under enskilda intervjuer. På grund av att studien inte skulle bli för omfattande och bred hamnade vårt fokus istället på de faktorer som intervjupersonerna kunde påverka genom sitt handlingsutrymme snarare än de faktorer som bearbetas högre upp i organisationen, som exempelvis ekonomifrågor och resursbrist. Avgränsningar har därmed blivit på det organisatoriska perspektivet och fokus har istället hamnat på de individuella möjligheterna och begränsningarna hos varje socialarbetare.

För att komma i kontakt med lämpliga respondenter skickades mail ut till enhetschefer i olika kommuner runt om i Skåne som antingen hittades via en sökning på internet eller vars mailadresser vi fick från kommunens växel. Vi gick även med i facebookgrupper ämnade för enbart socionomer där vi skrev ut ett inlägg om vår studie samt dess syfte och frågade om någon som arbetar inom vårt undersökningsområde skulle vilja delta. I mailen som skickades ut framgick en kort introduktion om oss och vad vi undersökte, samt vårt syfte för studien och även en av våra frågeställningar för att personerna skulle få en övergripande förståelse kring ämnet och ungefär vilka respondenter som var lämpade att ställa upp i vår studie.

Efter att kontakt tagits och vi fått svar från ett antal möjliga respondenter så skickades ett informationsbrev ut till samtliga respondenter där all information kring studien fanns med. I informationsbrevet fanns även information kring samtycke och konfidentialitet.

Respondenterna fick sedan återkomma om de önskade delta i studien och därmed ställa upp i en intervju. Alla intervjuer bokades in och utfördes digitalt genom antingen Zoom eller Google Teams. Detta för att underlätta rent tidsmässigt för respondenterna samt fick vi respondenter från olika delar av Skåne vilket skulle innebära långa transportsträckor om intervjuerna skett på plats.

4.3 Insamlingsmetod

I genomförandet av datainsamling har semistrukturerade intervjuer tillämpats som metod. Det är vanligt att använda semistrukturerade intervjuer vid en kvalitativ undersökning. Detta då den här metoden skapar en möjlighet för forskare att bredda sina vyer kring det som de är intresserade av vilket i sin tur medför att teorier och relevanta begrepp kan grunda sig i den data som insamlats under intervjun (Bryman, 2018, sid. 33). En semistrukturerad intervju skiljer sig från en strukturerad intervju som istället brukar innehålla specifika frågeställningar vid intervjutillfället. En semistrukturerad intervju är ett mångtydigt begrepp men går att beskriva som att intervjuaren framställt ett schema med frågor. Här kan ordningsföljden på frågorna skiftas och det ges utrymme för intervjuaren att kunna ställa ytterligare frågor om det framkommer information under intervjun om denne uppfattar det som betydelsefulla svar (Bryman, 2018. sid. 261).

Genom semistrukturerade intervjuer kan vi genom öppna frågor samla in subjektiv information bestående av intervjupersonernas egna erfarenheter och kunskap av fenomenet samtidigt som vi genom följdfrågor kan rikta intervjun till att bistå oss relevant information för studiens syfte. Semistrukturerade intervjuer ger oss möjlighet att balansera en viss grad av struktur med den nödvändiga flexibiliteten för att utforska och förstå komplexa fenomen som kan förekomma i vår studies undersökning. Eftersom den här studien är kvalitativ och handlar om socialarbetarens personliga upplevelser kring sin syn på sitt eget handlingsutrymme i sitt arbete med våldsutsatta barn fann vi intervjuer som en relevant metod att tillämpa. Det har varit problematiskt att finna intervjupersoner som kunde tänka sig att ställa upp på en intervju då ett flertal potentiella deltagare uttryckt att de inte hade tid. Då studien pågått under en begränsad tidsperiod var det svårt att hinna hitta relevanta respondenter vars schema gav tid och möjlighet till att delta i en intervju. I den första kontakten med samtliga deltagare informerades därför om att intervjun skulle pågå under ungefär 45 minuter vilket respekterats under samtliga intervjuer. För att kunna samla så mycket relevant information som möjligt

under den här tiden gjordes ett schema med frågor som var specifikt relevanta för studiens syfte i enlighet med vad som benämns som en strukturerad intervju. Däremot var studiens syfte att samla information om deltagarnas egna yrkeserfarenheter och för att ha möjlighet att lämna intervjun öppen för att under intervjun kunna få nya intryck som kräver ytterligare frågor valde vi istället att utföra en semistrukturerad intervju.

4.4 Hur utfördes intervjuerna

Empirin till studien samlades in genom semistrukturerade intervjuer med 5 intervjupersoner som alla arbetade inom socialtjänsten. Intervjuperson A arbetade på utredningsenheten barn och unga, intervjuperson B arbetade som socialarbetare på Barnahus, intervjuperson C arbetade som familjebehandlare på socialtjänsten, intervjuperson D arbetade som samordnare på Barnahus och intervjuperson E arbetade som socialsekreterare på socialtjänsten. De semistrukturerade intervjuerna utgick från en sammanställd intervjuguide med relevanta frågeställningar som alla syftar till att undersöka studiens syfte. Intervjuguiden bestod till huvudsak av öppna och objektiva frågor där det lämnades plats för följdfrågor som kunde uppstå under intervjuernas gång.

Intervjuerna pågick i ungefär 45 minuter där vissa kunde ta upp till 1h eftersom intervjupersonen hade mycket att säga och vissa kunde avslutas redan efter 30 minuter. Efter att samtycke till inspelning av ljud lämnats från respektive intervjuperson spelade vi in ljudet från det att intervjun inleddes tills det att intervjun avslutats för att inte råka missa viktig information. Ljudet spelades in via röstmemo på mobiltelefonerna då vi inte hade någon diktafon eller liknande att spela in via. På grund av att inspelningar via mobiltelefon inte kan säkerställa samma sekretess som en diktafon var vi noggranna med att inte ta med intervjupersonernas namn eller arbetsplats under ljudinspelningen, utan endast personens yrkesroll och erfarenhet. På så vis kunde anonymiteten och sekretessen säkerställas.

En vanlig metod som används vid utförandet av kvalitativa intervjuer är att spela in ljud på band och att materialet därefter noggrant transkriberas. Detta då forskare inom kvalitativ metod inte enbart är intresserade av vad intervjupersonen säger utan även på vilket sätt denne säger det på (Bryman, 2018, s. 578). När en dataanalys genomförs ska det ske en hantering av rådata som innefattar att kontrollera så att det inte finns några tydliga felaktigheter och därefter sker en transkribering. Det är viktigt för en forskare att vara medveten och kunna

uppmärksamma eventuella hörfel under intervjun. Detta då eventuella hörfel skulle kunna påverka tolkningen av det intervjupersonen uttrycker (Bryman, 2018, sid. 34).

Under inspelningen av varje intervju använde vi oss av enbart röstmemo för att bibehålla intervjupersonens integritet och anonymitet. Vi spelade in rösterna efter det att samtycke inhämtats från intervjupersonerna. Ljudinspelningarna pågick under hela intervjun och inga pauser togs under inspelningarna för att säkerställa att ingen viktig information skulle utelämnas från ljudinspelningarna. Därefter sparades ljudinspelningarna ner på datorn för att sedan kunna spelas upp igen inför en transkribering.

I nästa fas utfördes en transkribering av intervjuerna. Transkriberingen utfördes så snart som möjligt efter det att varje enskild intervju genomförts, detta för att fortare få tillgång till materialet i skrift och kunna påbörja nästa steg i utförandet. Vid utförandet av transkriberingarna valde vi att dela upp transkriberingen av intervjuerna mellan oss för att undvika långa sessioner. Vi delade upp intervjuerna baserat på intervjuguiden, där första delen av transkriberingen behandlade frågorna gällande handlingsutrymmet och andra delen behandlade frågorna gällande lagstiftning. Transkriberingen utfördes så ordagrant som möjligt där även pauser, upprepningar och utfyllnadsord inkluderades för att behålla nyanserna i kommunikationen. Transkriberingen utfördes i ett separat google drive-dokument där den fulländade transkriberingen blev 50 sidor. Alla ljudfiler har raderats efter utförandet av transkriberingen för att bevara respondenternas anonymitet.

4.5 Bearbetning och tillvägagångssätt

Att utföra en tematisk analys innebär att granska data med syfte att identifiera centrala teman. Tematisk analys är en process där forskaren går igenom och strukturerar kvalitativa data, som exempelvis intervjuer, text, eller observationer, för att hitta och kunna förstå de underliggande teman eller mönster som kan finnas i den insamlade datan. Kodningen av det transkriberade materialet är en central aspekt för att kunna utföra en identifiering av specifika delar av datamaterialet som verkar intressanta eller betydelsefulla. Fördelarna med en tematisk analys är att forskaren på ett strukturerat och tydligt sätt kan se och få fram centrala teman i data och för att sedan kunna analysera materialets viktiga delar (Bryman, 2018, s.34).

Tillvägagångssättet för att analysera vår insamlade empiri gick ut på att leta upp relevanta och vanligt förekommande teman i intervjuerna, detta gjordes genom en tematisk analys.

Genom att transkribera, läsa igenom intervjuerna upprepade gånger samt ta bort utfyllnadsord och irrelevant information kunde ett flertal förekommande teman tydliggöras. Efter en första tematisering av den insamlade empirin fick vi upp mot 10 olika relevanta teman att arbeta vidare med vilka vi sedan slog ihop till gemensamma mer övergripande teman. Flera av de 10 teman som togs ut genom tematiseringen gick ihop med och byggde på varandra vilket gjorde att dessa teman kunde sammanställas till ett mer övergripande tema. Slutligen resulterade den färdiga tematiseringen i 5 övergripande teman med olika utgångspunkter och relevant information för vår studie. Dessa teman sammanfattar de mest relevanta delarna av intervjuerna samt de mest återkommande begreppen. De teman som framställdes utifrån tematiseringen var barnets bästa, samarbete och samtycke, magkänsla och erfarenhet, lagstiftningens påverkan och möjligheten att göra skillnad.

4.6 Arbetsfördelning

För att effektivisera denna studie har vi valt att dela upp arbetet likvärdigt mellan oss. Vi har gemensamt beslutat om vem som tar vilken del och under skrivprocessen har det kontinuerligt skett uppföljningsmöten där vi läst igenom och bearbetat varandras delar för att få en utvärdering. Syftet med dessa möten har även varit att båda författarna ska vara i samförstånd om vad som lyfts i studien för att förberedas inför att kunna skriva en gemensam analys och slutdiskussion med samtliga teoretiska perspektiv. Mötena har både skett fysiskt i skolan och digitalt på Zoom. Sammanställningen av analys och slutdiskussion har skett gemensamt.

4.7 Metodens tillförlitlighet/kvalitetsaspekter

I boken *Samhällsvetenskapliga metoder* (2018) av Alan Bryman uttrycker författaren att begreppen reliabilitet och validitet är bättre lämpade för en forskare som är inriktad på kvantitativ forskning. Vidare beskrivs istället tillförlitlighet som ett lämpligare begrepp när det gäller kvalitativa undersökningar (Bryman, 2018, sid. 466). Begreppet tillförlitlighet går att bryta ner till fyra delkriterier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt en möjlighet att kunna konfirmera. Trovärdighet syftar till att utföra forskning enligt de regler som existerar samt redogöra resultaten för de intervjupersoner som deltagit i studien för att kunna bekräfta att forskaren uppfattat deras verklighet på ett korrekt vis (Ibid). Vid intervjutillfället med samtliga deltagare har följdfrågor som "Har vi uppfattat dig rätt nu", "Du menar alltså" för att

bekräfta att de svar som deltagarna givit har uppfattats på rätt vis och att ingen egen tolkning utförts. Genom att tillämpa semistrukturerade intervjuer som metod har vi låtit deltagarna uttrycka sig fritt för att kunna återspegla deras verklighet. Studien har även skickats ut för bekräftelse av deltagarna vid ett senare tillfälle för att återigen säkerställa att informationen speglar deltagarnas egna bild.

Överförbarhet syftar till att studiens resultat går att överföra till andra situationer och sammanhang än de som existerar i studien (Bryman, 2018, sid. 466). Studiens syfte är att undersöka hur socialarbetare ser på sitt handlingsutrymme kring sitt arbete med våldsutsatta barn i Skåne. Då både synen på innebörden av socialt arbete samt synen på vad som innefattar våld kan skilja sig från länder och kulturer går det inte att generalisera studiens resultat till andra länder. Även om lagstiftningen ligger till grund inom hela Sverige går det inte heller att generalisera inom hela Sverige då syftet fokuserar på handlingsutrymmet. Då detta innebär ett tolkningsutrymme för socialarbetaren kan det skilja sig från ärende, yrkeserfarenheter men även hur mycket handlingsutrymme som ges av en kommun eller organisation. Eftersom studiens resultat enbart baseras på 5 socialarbeters erfarenheter går resultatet inte att generalisera.

Pålitlighet syftar till att forskaren ska förhålla sig till ett granskande synsätt under skapandet av studien. Detta bör göras genom att utförligt redogöra alla delar i processen som sker genom exempelvis studiens val av deltagare samt val av analys av empiri. Kollegor ska därefter bedöma kvaliteten med ett granskande synsätt (Bryman, 2018, sid. 468). Vi har redovisat alla beslut och överväganden under samtliga kapitel under skapandet av studien samt kontinuerligt mottagit råd och kommentarer av vår handledare för att studien ska uppnå en kvalitativ redovisning för alla delar av forskningsprocessen.

Möjlighet att styrka och konfirmera syftar till att forskaren ska vara medveten om att det är omöjligt att uppnå objektivitet i samhällsenlig forskning och därför vara noggrann med att inte låta sina förutfattade meningar eller teoretiska begränsningar och inriktning på något sätt påverka genomförandet eller resultatet från datainsamlingen (Bryman, 2018, sid. 468). Under skapandet av studien har vi varit medvetna om att vi har en förståelse av begrepp som respondenterna från tidigare kurslitteratur och kurser använt sig av. Vi har därför valt att vara medvetna om detta och låtit samtliga respondenter förklara hur de menar för att behålla en

objektivitet och inte själva skapa en uppfattning av vad som uttrycks i intervjuerna mer än vad respondenterna själva sagt.

4.8 Etiska överväganden

Studiens etiska förhållningsregler kommer att presenteras i följande avsnitt. Detta avsnitt inleds med en beskrivning av betydelsen av forskningsetik samt de forskningsetiska principer som tillämpats under studien och avslutas med hur vi valt att tillämpa dessa i den här studien.

För att det ska kunna ske en utveckling både för individer och samhälle krävs forskning och därför finns det ett krav på att forskning bedrivs samt att den innehåller hög kvalitet (Vetenskapsrådet, 2002). Att konstant vara medveten om etik samt vilka etiska överväganden och frågor som kan uppstå är centralt under skapandet av en studie. I alla delar av den här studien har vi noga reflekterat över hur vi ska gå tillväga för att vara så etiskt korrekta som möjligt vid val och beslut.

Det är nödvändigt för forskare att förhålla sig till olika etiska riktlinjer samt principer för att kunna erbjuda studier som innehåller hög kvalitet och god etik. I den här studien har de forskningsetiska principerna inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning från Vetenskapsrådet tillämpats genom alla delar i studien. Dessa etiska huvudkrav omfattas av samtyckeskravet, nyttjandekravet, informationskravet samt konfidentialkravet och bör följas för att uppnå en god forskningsetik. Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma och kunna påverka sin medverkan. Detta innebär att forskaren inhämtar samtycke från både uppgiftslämnare samt undersökningsdeltagaren. Det får inte heller finnas en beroendeställning eller annan yttre påverkan på undersökningsdeltagaren. Detta krav innebär även att undersökningsdeltagaren ska ha möjlighet att kunna avbryta sin medverkan utan negativa följder (Eldén, 2021, sid. 30).

Nyttjandekravet syftar till att den information som uppgiftslämnaren lämnar enbart får användas för forskningsändamål. Informationskravet innebär att forskaren ska informera om den aktuella forskningens syfte till studiedeltagarna samt upplysa dessa om att deras medverkan är frivillig. Konfidentialkravet syftar till att hantering av personliga uppgifter om studiedeltagarna ska ske med konfidentialitet så att utomstående inte har tillgång till detta

(Eldén, 2021, sid.30). Informationskravet har vi i skapandet av studien förhållit oss till genom att skriva till potentiella intervjupersoner och i detta meddelande förklarat vår studies syfte, informerat om frivillighet, att deltagandet är anonymt samt även gett exempel på intervjufrågor för att redan vid första kontakten kunna ge en fördjupas förståelse för studiens innehåll.

För att förhålla oss till samtyckeskravet har vi skickat ut en samtyckesblankett till studiedeltagarna innan intervjutillfället. Även vid det digitala intervjutillfället har vi med samtliga studiedeltagare introducerat mötet med att förklara att deltagarna har rätt att avbryta sin medverkan och tillfrågat ifall det känns okej för deltagaren att vi har spelat in ljudet under intervjun. Vi har enbart använt oss av den information som framkommit från samtliga studiedeltagarna till att skriva studien i enlighet med nyttjandekravet. Under ett intervjutillfälle bad en studiedeltagare specifikt om att inte benämnas vid namn då denne uttryckte en negativ syn på sin arbetsplats. Det centrala fokuset för studien handlar om socialarbetarens egna erfarenheter och syn på sitt handlingsutrymme arbete med våldsutsatta barn. Det är således mer inriktat på yrkeserfarenheter snarare än personlig information så detta är ingenting som efterfrågats i våra intervjuer och därför inget som vi behövt överväga att ta bort utifrån ett etiskt perspektiv.

På samma vis har vi förhållit oss till konfidentialkravet, den information som framkommit under intervjuerna har behandlats med sekretess och ingenting som delats med någon annan. Vi har avidentifierat alla respondenter samt materialet som vi insamlat så att det inte ska kunna identifieras eller kännas igen. En kodnyckel har gjorts för att vi ska kunna koppla vilken respondent som gav vilka svar under intervjuerna. Kodnyckeln har använts under sammanställningen av den tematiska analysen samt den slutliga sammanställningen av analyserna. Kodnyckeln har sedan raderats för att säkerställa att respondenterna behålls anonyma.

I boken *Forskningsetik; vägval i samhällsvetenskapliga studier* (2021) av Sara Eldén betonas vikten av att som forskare att visa respekt för andras forskning. Detta bör göras genom att uppmärksamma och visa respekt för den tidigare forskning som gjorts och därefter återge forskarnas studie på ett korrekt sätt. Under skapandet av studien har denna aspekt tillämpats under avsnittet *tidigare forskning* genom att noga söka relevant forskning. Den tidigare forskning som benämnas i den här studien har behandlats med respekt genom att namnge

forskarna samt genom att återge en tydlig avskiljning i vad som är deras forskning kontra våra egna tankar kring den som applicerats på studiens syfte. Dessa tankar finns under slutdiskussionen och är tydligt uppdelat för att visa respekt till den tidigare forskning som vi valt att benämna.

Kapitel 5 - Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi presentera resultat och analys löpande under respektive utvalt tema.

5.1 Kunskap och erfarenhet som vägledning i komplexa utmaningar

Här ligger fokus på hur socialarbetaren använder sin yrkeserfarenhet som stöd i sitt arbete och vilken utmaning det kan vara att känna ett stort ansvar över att ta rätt beslut i bedömningar. Avsnittet kommer analyseras med hjälp av det teoretiska begreppet handlingsutrymme.

Intervjuperson C lyfter sin magkänsla som en viktig faktor vid bedömningen av våld.

Respondenten berättar att det inte alltid är självklart i ett ärende om det förekommer våld eller inte. Familjen kan under mötena framstå som att allt är helt i sin ordning men samtidigt kan magkänslan hos socialarbetaren säga något annat vilket respondenten lägger stor vikt i att agera utifrån. Även om det kan uppstå konsekvenser för socialarbetaren att välja att gå vidare med magkänslan, anser respondenten det vara värt det för att skydda familjen. Respondent E beskriver att en stor del i arbetet handlar om att använda sina tidigare erfarenheter och kunskap i ärendena för att komma förbi de utmaningar som kan uppstå i olika situationer.

Respondenten menar att arbetslivserfarenhet är något som gör socialarbetaren tryggare i sitt agerande och bidrar till att kunna agera mer på den så kallade magkänslan i utmanande ärenden. Både respondent D och E nämner att de själva eller kollegor på arbetsplatsen blivit utbrända på grund av att det varit för tung arbetsbelastning rent psykiskt, att arbetet varit psykiskt påfrestande till den punkt att det inte längre varit hållbart. Flera av respondenterna menar att mycket ansvar och vikt läggs på dem och att de ibland kan känna att de inte har tillräckligt med stöd från arbetsplatsen att luta sig mot och därmed blir tvungna att ta till sina egna erfarenheter och tidigare kunskap inom ämnet för att kunna fatta beslut och gå vidare i ärendet.

“Jag tror vi i personalen behöver mer kunskap, vi har bra kunskap men vi behöver ännu mer men det är också styrt, hur många ska utbilda sig i trappa-modellen, alltså det är ekonomi, det är också en sån grej, vi måste få ny kunskap, det kommer nya grejer hela tiden men om man bara får en liten pott att lägga på utbildning..” (Respondent B)

“Man lär sig med åren att våga lita på sin magkänsla. Men det är tungt, särskilt i början när man är ny och inte vill ta fel beslut och allting ligger på dig om du tar fel beslut, det går det inte att sticka under stolen med och hur vet man ens vilket som är rätt beslut i stunden? Här ibland hade jag önskat att man fått mer vägledning och tydlighet av mina chefer för att inte känna så stort ansvar...” (Respondent D)

Det går att förklara socialarbetarnas känsla av erfarenhet som vägledning med hjälp av Laanemets, Johnsson, Svensson teori om hur det alltid kommer finnas en osäkerhet inbyggd i socialarbetarens arbete då socialt arbete är ett så pass brett område. Forskarna betonar att det finns en positiv aspekt av att som socialarbetare lära sig att vara bekväm i osäkerheten då detta bidrar till bildandet av en yrkesidentitet. Yrkesidentiteten skapas genom att ha skaffat sig erfarenheter av att vara i obekväma och osäkra situationer och fortsätter att formas desto mer av yrkeserfarenheter socialarbetaren erhåller. Med den här teorin går det att förstå varför respondenterna uttrycker att deras erfarenheter fungerar som ett hjälpande verktyg i komplexa situationer.

Om resultatet av Julie Drury Hudsons studie (1999) om att socialarbetare som inte har dessa yrkeserfarenheter tenderar att inte ha skapat sig tillräcklig förmåga att kunna applicera teori i praktiken på ett lämpligt vis, appliceras på respondenternas beskrivning går det att tänka att detta är ytterligare en faktor som påverkar socialarbetarens trygghetskänsla. Om socialarbetaren inte hunnit skapa sin yrkesidentitet och saknar yrkeserfarenheter kan det tänkas vara förståeligt att inte ha förmågan att i det aktuella tillfället våga lita på sin egen magkänsla, då denne kanske inte har hunnit utvecklas ännu. Då går det att förstå resultatet som Hudson (1999) fått fram om att den här gruppen tenderar att vilja lita sig på teori i efterhand som en förklaring till sin valda åtgärd.

Både Svensson, Johnsson, Laanemets (2021) samt Ponnert & Svensson (2016) diskuterar vilka för- och nackdelar som kan uppstå för socialarbetaren när deras arbete standardiseras. Samtliga författare beskriver att ett minskat handlingsutrymme i form av att följa standardiserade manualer och mindre risktagande kan bidra till en ökad säkerhet för socialarbetaren. Detta utvecklar Ponnert och Svensson vidare genom att belysa att socialarbetaren lättare kan undvika kritik genom att följa regler och manualer.

Både respondent B och D uttrycker en negativ bild av att ha för mycket handlingsutrymme, de beskriver att det upplevs som för mycket ansvar att självständigt göra bedömningar och ta egna beslut utan tillräcklig grund från organisationen som vägledning i komplexa situationer. Vidare framgår det att respondenterna känner att de påverkas negativt psykiskt av att befinna sig i situationen och nämner att det är vanligt att socialarbetare upplever sitt arbete mentalt påfrestande och att det är många som blir utbrända. Laanemets, Johnsson, Svensson nämner att huruvida socialarbetaren väljer att använda sitt tilldelade handlingsutrymme kan påverkas av media och olika nyhetskanaler.

“Ni har säkert hört talas om lilla hjärtat... det är en socialarbeters mardröm för det sätter spår, såklart man är rädd att ta fel beslut och samma sak ska hända igen” (Respondent A)

Samtliga respondenter uttrycker att det finns en generell negativ uppfattning om socialtjänsten i samhället och att detta försvårar deras arbete; både med att skapa en relation som innefattar tillit men även att föräldrar inte vill samarbeta eller öppna upp sig om våldet från första början av rädsla för att socialtjänsten ska ta deras barn ifrån dem. Under själva intervjutillfället var det ett flertal respondenter som själva valde att ta upp och ge exempel på kända fall i Sverige som fått mediakritik på grund av oönskade effekter av socialarbetarens bedömning.

Det går att argumentera för att media bidrar till den generellt negativa synen på socialtjänsten då det är dessa specifika fall som fått ödesdigra konsekvenser som visas upp och cirkulerar av nyhetskanaler. Socialarbetaren påverkas också av urvalet av fall som tagits upp i media då det redan existerar en rädsla för osäkerheten att göra en felaktig bedömning som får negativa konsekvenser för barnet i ärendet i fråga. Att då dessutom vara rädd för att ett beslut som fått oönskade effekter ska tas upp i media och lämna utrymme för alla i samhället att ha en synpunkt och kunna visa sitt missnöje gör det möjligt att förstå varför socialarbetare kan vilja ha standardiserade manualer att lita sig på i sina bedömningar, vilket är precis vad respondent B och D uttrycker. Detta är i enlighet med vad Ponnert & Svensson (2016) uttrycker som en fördel med ett minskat handlingsutrymme då tydliga regler och riktlinjer fungerar som ett skydd mot kritik från samhället vilket i sig skapar en trygghet hos socialarbetaren.

Det går alltså inte att undgå att det finns en osäkerhet för socialarbetaren i sitt arbete. Samtliga respondenter uttrycker att det finns både positiva och negativa aspekter av handlingsutrymme. En nackdel beskrivs av Respondent B och D vara att det bidrar till osäkerhet vilket i sin tur leder till sämre psykiskt välmående inom sitt arbete. Däremot uttrycker samtliga respondenter att i de fall där organisationen tillåter ett större handlingsutrymme ges det möjlighet att vara kreativ vilket delvis går att uppfylla en känsla av meningsfullhet på sin arbetsplats. Det går även att i enlighet med Laanemets, Johnsson, Svenssons teori om osäkerhet som en inledande fas till utvecklandet av socialarbetarens yrkesidentitet, se ett större handlingsutrymme som något essentiellt och positivt för socialarbetaren. Detta då det är yrkesidentiteten som senare bidrar till att socialarbetaren känner en trygghet i att kunna göra bedömningar när de besitter mer erfarenheter vilket även stärks av respondent E som betonar vikten av tidigare yrkeserfarenheter som stöd.

5.2 Vikten av samtycke och rättslig reglering inom socialtjänsten

Här ligger fokus på alla svårigheter med att inhämta/få/ge samtycke och att det kan leda till tvångsåtgärder om samtycke saknas eller också inga insatser alls. Empirin kommer även att analyseras med hjälp av Garfinkels etnometodologiska teori.

Samtliga intervjupersoner uttrycker en frustration över att vissa situationer inte leder till önskad hjälp på grund av föräldrarnas ovilja till att samarbeta eller ta emot hjälp. Handlingsutrymmet beskrivs av samtliga respondenter variera beroende på om familjen samarbetar eller inte. En tydlig begränsning som framkom under flera av intervjuerna är när föräldrar inte samtycker till insatser. En av intervjupersonerna sa följande;

“Det är ju en utmaning att överhuvudtaget få vårdnadshavaren att samtycka till att barn ska komma hit, för så är det ju, är man vårdnadshavare så måste man ju samtycka till att ens barn ska få behandling och där är det ju inte våran uppgift men det blir ju socialtjänstens uppgift att de här barnen överhuvudtaget ska komma hit, jag tänker att det är den första utmaningen att få hit barnen utifrån den problematiken” (Respondent C).

Intervjupersonerna menar att frivilliga insatser erbjuds oftast, och tvångsåtgärder används endast i allvarliga fall. Intervjupersonerna uppger att utan samtycke från vårdnadshavarna blir det i många fall mycket svårt att agera då det krävs allvarliga former av våld för att tvångsåtgärder ska kunna tas till.

Intervjuperson A beskriver det lagkrav som finns gällande att polisanmäla all misstanke om våld och även att nya lagar gör det brottsligt för barn att även bevittna våld. Intervjupersonen menar att de nya lagarna gällande bevittnande av våld påverkar arbetet då det förklaras vara svårare att bevisa att barnet bevittnat våld jämfört med att barnet själv blivit direkt utsatt för våld. Svårigheterna beskrivs vidare av intervjupersonen med att lagstiftningen ofta kräver tydliga bevis eller allvarigare fall för att konkreta åtgärder ska kunna tillämpas.

Lagstiftningen kan enligt intervjupersonen därmed ibland begränsa möjligheten att hjälpa barnen. Respondent B belyser dilemmat kring samtycken från vårdnadshavare och den svårighet som socialtjänsten möter när det gäller att gå emot ett samtycke och tillämpa LVU för att agera i barnets bästa. Respondenten uppger vikten av Barnkonventionens betydelse och dess tillämpning i praktiken samtidigt som respondenten problematiserar att Barnkonventionen inte väger tillräckligt tungt i rättsärenden. I intervjun med respondent C framkommer det att svensk lagstiftning och reglering, specifikt Barns behov i centrum (BBIC) och Lag om Vård av Unga (LVU), har en direkt inverkan på arbetet med våldsutsatta barn. Intervjuperson C säger följande;

“Det har funnits ärendet där det behövt gå till LVU och det är ett sätt av handlingsutrymmet, våld är ju en grund för LVU och det är att man har handlingsutrymme som socialtjänst att kunna agera sen om det är det bästa för barnens situation är ej säkert men det gör ju att man har ett handlingsutrymme att använda när då exempelvis BBIC inte blir lika aktuellt längre eftersom samtycke saknas”.

Respondenten uppger att BBIC bygger på frivillighet och kan anses vara arbetsplatsens huvudfokus och de styrande riktlinjerna för arbetet med barn och deras familjer. Det framkommer under intervjun att detta koncept används som grund för att strukturera och guida behandlingsprocessen och tillvägagångssättet i bemötandet med familjerna. Vid de fall där Socialtjänstlagen inte kan tillämpas på grund av avsaknad av samtycke eller avbruten behandling och att situationen bedöms vara så pass allvarlig att behandling eller insatser är absolut nödvändiga, kan LVU tillämpas och barnen eller några av familjemedlemmarna kan bli placerade. Respondenten uppger att det inte alltid behöver ske via LVU om en placering är nödvändig utan barnen kan även placeras på skyddat boende tillsammans med en förälder eller vårdnadshavare i de fall där exempelvis våld i nära relationer förekommer.

År 2018 implementerades Barnkonventionen i svensk lag, en viktig händelse för barns rättigheter och särskild vikt läggs vid artikel 9 BK, som understryker att barn inte bör separeras från sina föräldrar om det inte är nödvändigt för barnets bästa samt att umgänge med båda föräldrarna bör främjas för barnets välmående och positiva utveckling. Utöver artikel 9 fastställer även artikel 19 BK barns säkerhet och trygga uppväxt i form av att säkerställa skydd mot alla former av våld och betonar samhällets skyldighet att skydda barn från våld, inklusive psykiskt lidande. En ändring i Brottsbalken från juli 2021 förbjuder barn från att bevittna våld, vilket stärker skyddet för barnets fysiska och psykiska hälsa. Principen om barnets bästa återfinns i svensk lag, särskilt i Socialtjänstlagen, och blir central vid beslut om vårdnad, boende och umgänge.

I Socialtjänstlagen betonas även vikten av samtycke från den enskilde eller vårdnadshavare för att samarbete och självbestämmande ska främjas. SoL fastställer, tillsammans med bland annat barnkonventionen, att alla insatser och behandlingar i första hand alltid ska grundas på frivillighet och samtycke, enbart i särskilda fall får tvångsåtgärder tas till. Trots dessa ramar och bestämmelser framgår det från intervjupersonernas perspektiv att det finns stora utmaningar i tillämpningen av lagstiftningen. Svårigheterna inkluderar behovet av samtycke från vårdnadshavare för att kunna ta till frivilliga åtgärder från Socialtjänstlagen samt de tydliga bevis som krävs vid misstanke om våld för att kunna agera utifrån tvångslagstiftning såsom LVU.

Den insamlade empirin visar på en omfattande lagstiftningsram inom arbetet som syftar till att säkerställa barns trygghet, rättigheter och bästa intressen vilka kan återfinnas i bland annat Barnkonventionen men även flertalet svenska lagstiftningar såsom SoL och LVU.

Utmaningen beskrivs av samtliga respondenter ligga i att tillämpa dessa lagar i praktiken, särskilt med tanke på komplexiteten som kan vara i familjesituationer samt de individuella behov som finns för varje enskilt barn. Trots att lagstiftning som barnkonventionen betonar barns rättigheter och statens skyldigheter gentemot barnen beskrivs det inte alltid vara så enkelt att agera i enlighet med lagen då lagen syftar till det en generell syn på alla barns rättigheter och vad som är bäst för barnen. Utifrån det som framgår i den insamlade empirin kan det synliggöras att varje barn är unikt och att exempelvis artikel 9 BK inte alltid går att applicera likadant på alla barn då situationerna och omständigheterna kring de olika barnen ser annorlunda ut.

4 av respondenterna beskriver hur BBIC ligger till grund för sitt arbete i beslutsfattande och utredningar men även för tillvägagångssättet i mötet med barnen. Problematiken uppges ligga i att BBIC grundas på frivilliga insatser och kräver därför samtycke för att åtgärder ska kunna tas. I 2 § LVU betonas det ett krav på att våldet ska medföra en påtaglig risk för barnets hälsa och utveckling för att lagen ska kunna träda i kraft. Detta innebär att det krävs så pass tydliga bevis eller allvarligt våld för att tvångsåtgärder ska kunna tas till vilket respondenterna upplever vara en utmaning i arbetet. Flera av intervjupersonerna uppgav att det förekom ärenden där våld uppenbarligen förekom i hemmet men där föräldrarna inte lämnat samtycke till insatser, samtidigt fanns det inte tillräckligt starka bevis eller att våldet kunde konstateras vara tillräckligt allvarligt för att tvångsåtgärder skulle kunna tas till. Då lagstiftningen inte går att ändra på eller gå emot hamnar fokus istället på att skapa förtroende och motivera familjen till att lämna samtycke till att ta emot hjälpen.

När det gäller samtycke, särskilt i kontexten av Socialtjänstlagen, ligger delar av svårigheten i att definiera samtycke när det gäller våldsutsatta barn då samtycke inte alltid är så okomplicerat. Samtycke grundar sig i självbestämmande och frivillighet men på grund av att tvångslagstiftning finns blir samtycket inte längre alltid frivilligt på grund av rädslan för att tvångsåtgärder ska tas till. Samtycke ses som relativt och komplex, där förmågan att förklara och motivera till hjälp är avgörande. En viktig aspekt är hur socialarbetaren framför frivilligheten och vikten av samarbete för familjen. Genom att motivera barn och föräldrar till insatserna och använda sitt handlingsutrymme på rätt sätt kan socialarbetaren på så vis skapa en positiv syn på den hjälp som erbjuds och öka chanserna för ett samtycke från familjen. Användandet av handlingsutrymmet ligger på så vis till en stor del av att lyckas hjälpa familjen trots de hinder och utmaningar som kan förekomma i de olika ärendena.

Samtliga respondenters beskrivningar av det komplexa arbetet med lagstiftning och samtycke i första hand kan analyseras utifrån Garfinkels etnometodologiska teori där normativa förväntningar tydliggörs genom deras arbete med att skydda och främja barns välmående i enlighet med lagstiftning och etiska principer (Lindblom & Stier, 2011). Respondenternas normativa förväntningar inkluderar att kunna agera utifrån Barnkonventionen och Socialtjänstlagen, vilka betonar barnets bästa och barns rättigheter i samhället, samtidigt som respondenterna normativa förväntningar är att det ska finnas viss respekt för även föräldrarnas rättigheter och samtycke till insatser.

Dessa förväntningar skapar enligt Garfinkels teori ett handlingsutrymme för respondenterna att agera inom ramen för lagstiftning och etiska riktlinjer (Lindblom & Stier, 2011). Det skapar en strävan efter att kunna balansera skyddet av barnets bästa med respekten för föräldrarnas självbestämmande och samtycke. Utmaningen hamnar därför i att kunna navigera genom situationer där föräldrarnas ovilja att samarbeta eller ge samtycke kan begränsa möjligheter att agera till skydd för barnet.

Samtidigt uttrycker samtliga respondenter viss frustration över begränsningar såsom bristande samtycke och komplex lagstiftning kan skapa. Trots de normativa förväntningar respondenterna kan anses ha, stöter de på praktiska utmaningar som kan göra det svårt att uppfylla barnets bästa i varje enskilt fall (Lindblom & Stier, 2011). Detta utifrån ett teoretiskt perspektiv reflekterar en spänning mellan deras förväntningar och den verklighet de möter i sitt dagliga arbete med våldsutsatta barn (ibid).

Dels skapar de normativa förväntningarna en grund för att agera förebyggande och skydda barnets bästa, vilket kan bidra till en tydlig vägledning för valet av lämpliga insatser (Lindblom & Stier, 2011). Detta handlingsutrymme innebär att socialarbetaren kan vidta åtgärder för att skydda barnet från risker och istället främja dess välbefinnande, i samspel med lagar, etiska principer och andra viktiga aspekter.

Å andra sidan kan de normativa förväntningarna också begränsa socialarbetarens handlingsutrymme i vissa situationer. Om föräldrarnas ovilja att samarbeta eller ge samtycke till insatser hindrar dem från att kunna agera, kan det enligt Garfinkels teori skapa en känsla av maktlöshet och frustration (Lindblom & Stier, 2011). Dessutom kan komplexa lagar och regler göra det svårt att snabbt och effektivt hantera vissa situationer, vilket ytterligare begränsar handlingsutrymmet.

Sammanfattningsvis visar samtliga respondenters normativa förväntningar utifrån ett etnometodologiskt perspektiv på deras önskan att agera i barnets bästa, i enlighet med lagstiftning, etiska principer och hänsyn till föräldrarnas självbestämmande. Deras utmaning ligger enligt teorin i att kunna balansera dessa förväntningar med de praktiska hinder de ställs inför i sitt arbete med våldsutsatta barn och deras familjer.

5.3 Barnets bästa i bedömningar

Här ligger fokus på all info vi fått om barnets bästa, både svårigheter men även hur man ser till barnets bästa och varför det är viktigt. Empirin kommer att analyseras utifrån Garfinkels teori om etnometodologins normativa förväntningar.

5.3.1 Bedömningar om umgänge och boende

Intervjuperson A uppger att komplexiteten kring begreppet "barnets bästa" och dess olika perspektiv upplevs vara ett förekommande problem i tillämpningen av begreppet.

Intervjuperson B beskriver förekommande utmaningar vid bedömningar där placering kan vara nödvändig, men att det inte alltid anses vara det bästa för barnet. Intervjupersonen betonar att det oftast anses vara för barnets bästa att bo kvar med sina föräldrar trots de omständigheter som kan förekomma i hemmet men att det samtidigt förekommer flera fall där barnets bästa blir en bedömning att barnet inte kan bo kvar med sina föräldrar utan att en placering är nödvändig.

“Jag har gjort allt det jag kunnat göra, jag har gått till min handläggare, jag har gått till min chef, jag har fått cheferna att prata med varandra och fortfarande blir bedömningen att “nej det blir värre om vi placerar” och då måste jag ju lita på mina kollegor, det är en svår situation när man ställs inför valet att antingen placera eller att låta bli och man känner att man inte riktigt har något konkret att luta sig mot, som till exempel en lag som säger att såhär ska du göra i detta fall.” (Respondent E).

Samtliga respondenter uppgav att den stora svårigheten var att kunna avgöra vilken lagstiftning som ska vara den huvudsakliga i beslutsfattandet då respondenterna betonade att det blir svårt att se till alla lagstiftningar och artiklar i barnkonventionen när flera säger emot varandra.

Enligt artikel 9 i Barnkonventionen framgår det att barn, i så stor utsträckning som möjligt, inte ska skiljas från sina föräldrar om det inte är för barnets bästa. I artikel 19 i Barnkonventionen framgår det däremot att barn ska skyddas mot alla former av våld. Artiklarna i Barnkonventionen betonar ett barns rättigheter till umgänge med båda sina föräldrar samtidigt som den säkerställer att, trots behovet av umgänge, får barnet inte utsättas för risk eller skada. I 6 kapitlet 2 § FB återfinns begreppet om barnets bästa och

lagparagrafen säkerställer att barnets bästa ska vara avgörande i alla frågor gällande bland annat umgänge och boende.

Empirin från respondenterna visar att det kan vara svårt att avgöra vad som är barnets bästa och i vilken utsträckning barnet ska bedömas bo kvar med sina föräldrar och när barnet bedöms behöva placeras för sitt eget bästa. Flera av respondenterna menar att det är en utmanande bedömning att avgöra om barnet bör bo kvar med sina föräldrar eller om barnet bör placeras. Detta kan direkt kopplas till artikel 9 och 19 i Barnkonventionen som betonar vikten av umgänge med båda föräldrarna samtidigt som barnet inte får utsättas för skada eller våld. Problematiken ligger i att kunna avgöra vad som är bäst för barnet i den unika situationen samt att kunna avgöra huruvida omständigheterna som pågår inom hemmet är så pass allvarliga att det faktiskt utsätter barnet för risk eller fara.

Liksom flera av respondenterna betonar finns det viss komplexitet gällande begreppet "barnets bästa" och som nämnt i föregående analys är bland annat Barnkonventionen en generell lagstiftning som ska appliceras på alla barn men som inte utgår från att alla barn är unika och att det i många fall kan exempelvis artikel 9 vara svår att tillämpa beroende på situationen. Respondenterna betonade även svårigheterna med att avgöra när ett barn bör skiljas från sina föräldrar och när det är för barnets bästa att bo kvar hemma. Artikel 9 BK betonar att barn i så stor utsträckning som möjligt inte ska skiljas från sina föräldrar medan artikel 19 BK betonar att barn ska skyddas mot alla former av våld.

Liksom flera av respondenterna problematiserade kring att lagstiftningar går emot varandra kan de ovan nämnda två artiklar styrka just den här problematiken. Barnet ska i så stor utsträckning som möjligt bo kvar med sina föräldrar samtidigt som barnet ska skyddas från våld. Bedömningen gällande boende och umgänge kan därför upplevas bli problematisk i ärende där våld förekommer i hemmet och det lämnas upp till socialarbetaren att kunna bedöma vilken av de två artiklarna som är mest tillämplig i den individuella situationen. Utifrån Garfinkels etnometodologiska perspektiv framkommer normativa förväntningar hos respondenterna genom deras reflektioner om utmaningarna kring tillämpningen av begreppet "barnets bästa" och svårigheterna med att avgöra vilken lagstiftning som ska vara huvudsaklig i beslutsfattandet samt hur olika lagar ibland motsäger varandra (Lindblom & Stier, 2011). Respondenterna betonar komplexiteten i att avgöra om barnet bör bo kvar med sina föräldrar eller placeras, med hänvisning till Barnkonventionens artiklar 9 och 19. Detta

skapar en normativ förväntan på att socialarbetaren ska kunna navigera och balansera mellan olika lagstiftningar och barnets bästa. Den empiri som framkommer från intervjupersonerna visar den etnometodologiska teorin på att det finns en viss förväntan på att socialarbetaren ska kunna göra välgrundade bedömningar utifrån varje unik situation, trots att det ibland förekommer motsägelsefulla lagar (ibid). Detta skapar i sin tur en normativ förväntan på att socialarbetaren ska vara kompetent, medveten om och kunna hantera den komplexitet som uppstår i beslutsfattandet kring barnets bästa.

5.3.2 Vikten av att barnet uttrycker egna åsikter

Vidare under intervjuerna framgick det att bland annat respondent B betonar komplexiteten i att bedöma och tillämpa barnets bästa i olika situationer. Vidare beskriver respondenten att det kan vara svårt att veta vad barnets bästa är på grund av att det inte alltid är lätt för barn att uttrycka sina åsikter på grund av bland annat ålder, rädsla eller skam. Respondenten beskriver att många barn kan uppleva en rädsla för vad som ska hända i framtiden om de väljer att berätta om våldet, det kan vara en rädsla för att tas ifrån sina föräldrar eller helt tvärtom, en rädsla för att inget händer och att våldet förvärras efter att barnet valt att yttra sig.

Respondent E betonar komplexiteten och behovet av att lyssna på barnets egen röst men att det ofta kan uppstå svårigheter med att balansera det som berättas med lojalitet gentemot föräldrarna och att barnets egna behov framhålls. Vidare beskrivs det av respondenten att många barn beskrivs uppvisa eller uttrycka en rädsla för att allt de uppger för socialarbetaren ska nå föräldrarna vilket enligt intervjupersonen inte alltid är nödvändigt då socialarbetaren kan välja att inte dela med sig av vissa detaljer eller bara återberätta centrala teman från samtalet med barnet. Socialarbetaren har en skyldighet att delge information från samtalet med barnet till vårdnadshavarna men kan däremot välja hur mycket av informationen eller hur denne lägger upp informationen för att värna om barnets bästa.

Respondent C beskriver hur de på arbetsplatsen strukturerar upp mötena med barn och familjer på specifika sätt för att kunna förstå barnets perspektiv och hur barnets upplevelser sedan fungerar som ett mätinstrument för att se hur effektiv den valda behandlingen är. Respondenten betonar dock att trots att barnets bästa är en central princip i arbetet, uppstår det utmaningar när de anser att myndigheten inte agerar i enlighet med det bästa för barnet. Detta kan skapa frustration och begränsningar i att kunna hjälpa till. Respondenten berättar att det ibland kan uppstå skilda meningar kring vad som är barnets bästa mellan olika

myndigheter vilket kan problematisera arbetet för respondenten. Respondent D beskriver liksom respondent C att det är en utmaning att balansera barnets egna önskemål med professionella bedömningar av vad som faktiskt är det barnets bästa, där det betonas att olika personer i samma ärende kan ha olika uppfattningar, vilket i sin tur kräver diskussion och ett stort samarbete för att integrera olika perspektiv.

“Jag tänker att man alltid försöker att utgå från det men det kan vara svårt att veta vad som är barnets bästa i olika situationer, vad barnet själv vill kanske egentligen inte är det man kan anse är det bästa för barnet, de är ändå inte vuxna och inte helt utvecklade i konsekvenstänk så där behöver man som socialtjänst göra en professionell bedömningen där man väger in barnets tankar och åsikter men ändå filtrerar det utifrån kunskap, eller professionellt perspektivet och ett vuxet öga men det kan vara jättesvårt i många fall vad som är barnets bästa, man kan brottas själv med vad man tycker är bäst” (Respondent B).

Slutligen belyses även hur barns rätt att komma till tals inte alltid omsätts i praktiken trots att det enligt lag borde tas i beaktning, samt att barnets egna åsikter inte alltid väger tyngst i rätten vilket därmed kan påverka barnets bästa. "Barnets bästa" beskrivs genom bland annat Barnkonventionen vara ett juridiskt och etiskt begrepp som förespråkar att barnets intressen alltid bör prioriteras i umgänge, beslut och åtgärder. Det betonas att individuella bedömningar av barnets unika behov är av största vikt för att säkerställa att varje barn bedöms utifrån det som är bäst för just dem. Centrala faktorer i arbetet utifrån barnkonventionen, och annan svensk lagstiftning som behandlar barnets bästa, inkluderar prövning av barnets bästa i varje beslut utifrån artikel 3 BK och att det i alla fall rörande barn finns en motivering som grundas enbart på barnets unika förhållanden.

En central rättslig reglering kopplat till ovanstående empiri är artikel 12 BK. Artikel 12 reglerar barns rätt att komma till tals och få sina åsikter hörda med hänsyn till barnets ålder och mognad. Denna rättsliga reglering ska säkerställa att alla barn, beroende på ålder och mognad, får vara delaktiga i att påverka bedömningen som socialarbetaren gör. Barnet ska ha rätt till att få dela sina åsikter, tankar och känslor och dessa uttalanden ska även väga in i den slutliga bedömningen.

Det har även förekommit fall där barnets bästa inte behandlats i centrum utan där andra faktorer såsom ekonomi och resurser vägt in tyngre som i ärende MIG 2021:18. Beslutet landade i att de ekonomiska frågorna vägde tyngst trots att barnet och familjen uttryckt att det

vore för barnets bästa att stanna i Sverige. Ärendet överklagades sedan och fick rätt i högre domstol med motiveringen om barnets bästa i fokus där beaktning även togs till barnets egna önskan.

Flera av respondenterna beskriver hur olika myndigheter ibland har olika uppfattningar om vad som är bäst för barnet. Detta kan skapa komplexitet och meningsskiljaktigheter i att fatta beslut som gynnar barnet. Empirin påpekar svårigheter med att förstå och integrera barnets perspektiv i beslutsprocessen. Barnets rätt att komma till tals kan stöta på hinder, och socialarbetare måste övervinna utmaningar för att säkerställa att barnets röst hörs och beaktas. Teorin om "barnets bästa" har en stark rättslig och etisk grund, men samtliga respondenter visar på utmaningar och komplexiteter i tillämpningen av begreppet i praktiken. Begreppets komplexitet i det praktiska arbetet innebär svårigheter att säkerställa att barnets rättigheter och perspektiv alltid prioriteras. Intervjupersonerna pekar på utmaningen att balansera barnets önskemål med professionella bedömningar av vad som är barnets bästa.

Utifrån den problematik och svårighet som beskrivs av ovanstående respondenter finnas i att beakta barnets perspektiv och åsikter samtidigt som hänsyn ska tas till andra aspekter kan komplexiteten analyseras genom Garfinkels etnometodologiska teori (Lindblom & Stier, 2011). Respondenternas normativa förväntningar synliggörs genom deras betoning av den komplexitet som omger bedömningen och tillämpningen av begreppet "barnets bästa" i olika situationer där respondent B, E, C och D alla identifierar utmaningar i att balansera barnets egna åsikter och behov med professionella bedömningar av vad som är bäst för barnet. Dessa resonemang visar utifrån teorin en förväntan på att socialarbetaren ska kunna integrera barnets perspektiv i beslutsprocessen, samtidigt som de ska kunna ta hänsyn till sina egna professionella insikter och det övergripande målet att säkerställa barnets välbefinnande (Lindblom & Stier, 2011). Empirin från respondenterna visar på hur deras normativa förväntningar kräver att socialarbetaren ska kunna balansera barnets behov och rättigheter med sina egna professionella bedömningar och de lagkrav som finns. De normativa förväntningarna betonar behovet av ökad medvetenhet, tydligare riktlinjer och bättre samordning för att kunna möta dessa förväntningar och säkerställa att barnets bästa alltid står i centrum av beslutsprocessen. Samtliga uttrycker en problematik kring att veta vad som är barnets bästa i alla enskilda fall då det beskrivs variera från ärende till ärende.

5.4 Stigmatisering skapar oro och misstroende

Här ligger fokus på all rädsla och skam barnet kan känna, lojaliteten till sina föräldrar, föräldrars rädsla att erkänna eller att förlora barnet. Även all tvivel och misstro för socialtjänsten som helhet. Avsnittet kommer analyseras med hjälp av det teoretiska begreppet stigma.

En utmaning som beskrivs av intervjuperson A är den svåra situationen för familjer som kan uppstå när barnet hämtas från skolan utan föräldrarnas vetskap. Att få våldsutsatta barn att prata om våld och ta emot hjälp är också en utmaning, eftersom många föräldrar inte vill erkänna att de har slagit sina barn. Intervjupersonerna beskriver utmaningar med att få barnen att berätta om det våld som de upplevt. Faktorer som skam och rädsla för vilka konsekvenser ett uttalande kan få, framhålls som hinder och det betonas att barn ibland kan ta tillbaka sina berättelser under pågående utredningar eller behandlingar av olika anledningar. När barnet återkallar sina berättelser eller när det finns oklarheter i utredningen beskrivs som en central problematik och skapar begränsningarna för att hjälpa.

“Det finns många utmaningar men en av de stora är ju att barn som är våldsutsatta är i en sådan utsatt position, det är ej svart eller vitt, dem älskar ju sina föräldrar och de är väldigt beroende av dem och också ofta är väldigt tystade av föräldrarna, det är en hemlighet de vet att de inte får prata om och när socialtjänsten kommer in så är det ofta som barnen tar tillbaka sina berättelser och föräldrarna förnekar det barnen har sagt om våldsutsatthet, och då vet man inte riktigt vilket ben man ska stå på” (Respondent C).

En stor problematik i arbetet som respondent C betonar är barnets utsatthet och tystnad. Respondenten menar att barnen befinner sig i en utsatt position på grund av att deras kärlek till föräldrarna gör att barnen inte vill utsätta eller känna att de sviker sina föräldrar. Speciellt yngre barn är även beroende av sina föräldrar för att klara sig i vardagen vilket gör det svårt för barnet att öppet tala om den våldssituation de befinner sig i relaterat till sin sårbara situation. Respondent E beskriver likt respondent D att en tydlig utmaning i arbetet är att barn är extremt lojala mot sina föräldrar, vilket komplicerar möjligheten att kunna nå barnen och erbjuda den hjälp som kan behövas. Den här situationen kan lätt skapa en gråzon för socialarbetaren där det blir svårt att fastställa sanningen, särskilt när barnet återkallar sina tidigare berättelser efter att föräldrarna påverkat barnet eller fått reda på vad barnet har

berättat. Socialarbetaren får ett ständigt arbete efter att stärka barnen och uppmuntra dem att fortsätta berätta vad som egentligen händer i hemmet.

Vidare beskriver ovanstående respondenter att handlingsutrymmet framstår som komplext, och utmaningen blir att hitta lämpliga vägar för att hjälpa barnen utan att överträda deras lojalitet gentemot föräldrarna. Insatserna framhålls som frivilliga, och behandlaren betonar vikten av att respektera klienternas val samtidigt som många klienter uppger en rädsla att förlora sina barn om de väljer att inte delta i behandlingen.

“Så egentligen, det stora problemet är att människor egentligen inte litar på socialförvaltningen skulle jag vilja säga, vi har det ryktet vi har, föräldrar är rädda att vi ska ta deras barn, vilket är jättesällan, det händer knappt, det händer ibland för sällan för att vi inte agerar men det är ju det ryktet som har fastnat. Så det är väl ett stort bekymmer.”

(Respondent A).

Intervjuperson A uttrycker att insatserna som erbjuds och är frivilliga inte alltid upplevs som frivilliga för familjen. Respondenten diskuterar den potentiella rädslan för att vägra insatsen och dess påverkan det kan få för familjen och dess sammanhållning.

Förtroendeproblematiken mellan familjer och socialförvaltningen framhålls av intervjuperson C som en central utmaning där betoning läggs på att flera föräldrar uttrycker att de är rädda att socialtjänsten ska ta deras barn ifrån dem. Det finns ett bristande förtroende för socialtjänsten och många föräldrar tror inte att socialarbetaren i grund och botten vill hjälpa familjen att hålla ihop utan snarare försöker leta fel och brister för att kunna separera familjen och placera barnen.

Som tidigare nämnt betonar Intervjuperson C problematiken med att barn drar tillbaka sina berättelser eller ändrar sitt uttalande, vilket även föräldrarna kan komma att göra men av andra anledningar. Respondenten beskriver att föräldrarna ofta drar tillbaka sina berättelser på grund av den allmänna rädslan för socialtjänsten och vad som kan ske om de erkänner situationen. Respondenten betonar att detta komplicerar socialsekreterarens försök att få en klar bild av situationen samt skapar det en ytterligare utmaning när det gäller att etablera öppen kommunikation med familjen för att kunna hjälpa.

Utöver detta beskrivs av intervjuperson B även en utmaning vara när förövaren deltar i samtalen tillsammans med barnen. Intervjupersonerna uppger svårigheter att nå fram och få

barnen att prata om sina upplevelser i större utsträckning då barnen kan känna rädsla över att berätta om sina upplevelser när förövaren sitter i samma rum.

Det går att applicera Perssons tolkning av Goffmans teori om hur processen av stigmatisering går till när flera av respondenterna beskriver hur familjerna upplever sin situation som skamfylld (Persson, 2016). Samtliga respondenter beskriver problematiken för föräldrar att kunna erkänna att våld mot sitt barn har ägt rum och att detta ofta resulterar i att barnen senare väljer att ta tillbaka sin berättelse. I enlighet med Perssons tolkning av Goffmans teori inleds stigmatiseringsprocessen när en individ befinner sig i en social miljö där det finns normativa förväntningar på varandra (Ibid.). Det finns normer i samhället om vad som innefattar att vara en god förälder. Det är olagligt att slå sitt barn i Sverige och skulle detta ske finns det åtgärder samt bestraffningar som tydligt signalerar till samhället att det är någonting fel.

Föräldrarna som utsatt sitt barn för våld uppfyller inte de normer och förväntningar som existerar och istället skapas ett stigma som även andra människor i samhället ser ner på. Det går att förklara varför föräldrar inte vill erkänna att det har skett våld och förnekar det i enlighet med Perssons teori om att det är ett stigma som befläcker ens karaktär som individ och därför försöker göra allting för att dölja sitt stigma (Persson, 2016). Samtliga respondenter berättar även om hur barnen kan uppleva känslan av skam över att deras familjesituation skiljer sig från exempelvis sina vänner.

Det kan även vara skam i relation till sina föräldrar då barn kan uppleva att de sviker sina föräldrar om de exponerar våldet vilket även här försvårar socialarbetarens arbete då barnet ofta väljer att inte berätta om de blivit utsatta för våld. Även barnens beteende går att förklara med Perssons stigmatiseringsprocessen vilket förklarar varför de väljer att i många fall hålla tyst om våld som sker inom hemmet (Persson, 2016).

Rädsla framställs som allmän och påverkar både föräldrar och barn, vilket skapar en utmaning i att etablera förtroende för socialarbetaren vilket försvårar dennes hjälparbete. Fokus bör ligga i att använda handlingsutrymmet för att minska känslan av stigmatisering. Detta kan socialarbetaren göra genom att vara medveten om att våld mot barn är ett komplext problem som är väldigt stigmatiserat. Genom att alltid vara medveten om detta kan socialarbetaren arbeta utifrån att det är ett känsligt område samt även anpassa sitt bemötande till klienten för att minska stigmatiseringen.

Kapitel 6 - Slutdiskussion

6.1 Resultat, diskussion

I följande slutdiskussion kommer vi att besvara studiens frågeställningar om hur socialarbetare inom socialtjänsten beskriver sina erfarenheter av att arbeta med våldsutsatta barn, särskilt när det gäller att upprätthålla deras välbefinnande och trygghet samt vilka möjligheter och begränsningar socialarbetaren beskriver finns i handlingsutrymmet i förhållande till arbetet med våldsutsatta barn.

Samtliga respondenter beskrev sin erfarenhet av att arbeta med våldsutsatta barn som ett betungande arbete. Det beskrivs att det läggs mycket ansvar på den enskilda socialarbetaren och en orsak till detta som nämns av respondenterna är bristande resurser från sin arbetsplats. Detta kan röra sig om brist på socialarbetare vilket medför att de befintliga handläggarna får fler ärenden på sitt bord än vad de hinner med men även ekonomisk brist såväl som bristande utbildningar som beskrivs nödvändiga för handläggaren att få tillgång till för att kunna utföra sitt arbete på ett korrekt vis.

Ytterligare en orsak som identifierats under intervjutillfällena är att hälften av respondenterna upplever att de inte får tillräckligt med stöd från sina arbetsgivare vilket medför en känsla av otrygghet. Otryggheten medför i sin tur att socialarbetare i många fall får använda sin intuition som redskap för att kunna ta beslut i sitt arbete. Det går även att dra slutsatsen i enlighet med respondenternas uppfattning att deras intuition och att känna sig trygg i att våga lita på den i sina beslut är något som kommer med åren som yrkesverksam och som utvecklas över tid.

Det går även att dra slutsatsen att det finns ett handlingsutrymme för socialarbetaren men att det är starkt kopplat till de normativa förväntningarna av att leva upp till regler om samtycke och bedömning av barnets bästa. Utifrån de normativa förväntningar som existerar är båda aspekterna beroende av professionella bedömningar vilket kan medföra att den professionella ställs i svåra situationer. Komplexiteten som finns i familjesituationer och individuella barns behov gör det svårt att alltid tillämpa generella lagar såsom Barnkonventionen. Utmaningar inkluderar att motivera familjer till frivillig hjälp för att kunna inhämta samtycke till insatser och stöd, bedöma barnets bästa i varje enskild situation och att integrera barnets röst i beslutsfattandet.

Dessutom är problematiken med våld mot barn kopplat till skam och stigma vilket skapar ytterligare svårigheter att få en grund för det professionella handlandet. Socialarbetaren kan konstateras behöva använda sitt handlingsutrymme för att komma förbi den problematik som kan uppstå i arbetet med våldsutsatta barn, om det så är motivera till samtycke, bedöma hur de ska gå vidare med ärendet när lagstiftning inte blir direkt tillämpbar eller i att kunna avgöra vad som är barnets bästa när det saknas konkret definiering av begreppet.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att socialarbetaren är i stort behov av att kunna använda sitt handlingsutrymme i arbetet med våldsutsatta barn. Socialarbetaren blir tvungen att kunna ta egna beslut baserade på kunskap och expertis då flertalet problematiska aspekter kan uppstå inför varje individuellt ärende. Det framkommer flertalet begränsningar i handlingsutrymmet på grund av bland annat avsaknad av samtycke, upplevelser av stigmatisering samt lagstiftning som sätter gränser för möjligheterna till agerande, och socialarbetaren får då vända sig till sin kunskap och tidigare erfarenheter för att kunna skapa möjligheter till att hjälpa det våldsutsatta barnet. Som tidigare nämnt kan det även ur ett etnometodologiskt perspektiv begränsa samt påverka hur socialarbetaren använder sig av sitt handlingsutrymme i sitt arbete utifrån de normativa förväntningar med den tillhörande tilliten som finns för den professionella.

6.2 Metoddiskussion

Resultaten vi fick fram under studien visade på att alla intervjupersoner hade liknande upplevelser kring arbetet med våldsutsatta barn där enbart särskilda erfarenheter var avvikande. De resultat som samlades in förhöll sig delvis till den tidigare forskning vi inhämtat där bland annat lagstiftning och BBIC var en central del i arbetet men även en stor del av den problematik som beskrevs av samtliga respondenter. Lagstiftningen kunde konstateras ligga till stor grund för arbetet med våldsutsatta barn samtidigt som lagstiftningen beskrevs vara motsägande och generell vilket gjorde den svår att applicera till de unika familjesituationerna och beslutet om barnets bästa.

Svagheter med studien är dess avgränsningar i förhållande till tidsperspektivet och bristen på att hitta relevanta intervjupersoner som var intresserade av att delta i studien. På grund av de avgränsningar som behövts göras har studien inte sett till allas perspektiv utan enbart hållit sig till ett myndighetsperspektiv. Genom större tidsfrist och fler antal intervjupersoner hade

studien eventuellt fått mer nyanserade svar och resultaten hade kunnat se annorlunda ut eller varit mer varierande beroende på yrkesroll eller erfarenheter.

Styrkor med studien är däremot att fokus inte blivit för brett och att all empiri som inhämtades kunde granskas och bearbetas på ett noggrant och utförligt vis. Resultatet av studien kan anses vara mer trovärdigt att kunna appliceras på den målgrupp vi riktat in oss på baserat på att samtliga respondenter givit liknande svar där inga större avvikelser förekom.

Studien belyser den problematik som upplevs av socialarbetare i arbetet med våldsutsatta barn där stort fokus hamnar på hur socialarbetarens handlingsutrymme kommer till användning. Studien bidrar till ökad uppmärksamhet på den problematik som beskrivs och vad som ligger till grund för de olika utmaningarna i arbetet med våldsutsatta barn. Studien skapar en ingång till vidare forskning om ämnet och möjligheter till att utvidga frågeställningarna och få en djupare förståelse för problematiken samt hur socialtjänsten kan verka för att undvika dessa utmaningar och problem i framtiden. Med vidare forskning kan fler respondenter få sina tankar och erfarenheter hörda och resultaten kan gå att generalisera till en större population såsom exempelvis hela Sverige, samt att den kan skapa större trovärdighet då antalet respondenter ökar och mer empiri kan inhämtas.

Referenslista

Barnombudsmannen. (2023). *Artikel 3 – barnets bästa som ett tillvägagångssätt*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.barnombudsmannen.se/stod-och-verktyg/tolkning-av-barnkonventionen/rattspraxis-gallande-barnkonventionen/artikel-3--barnets-basta-som-ett-tillvagagangssatt/>

Barnombudsmannen. (2013). *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/allman-kommentar-nr-14.pdf>

Barnombudsmannen (2021) *Landrapport 2021: Sveriges arbete för att minska våld mot barn*. Hämtad 2024-02-29 från:

https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/bo_landrapport_211201_final.pdf

BRIS. (2019). *Att ge sitt samtycke*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.bris.se/for-barn-och-unga/vanliga-amnen/hangel-och-sex/samtycke/#>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.

Brå. (2023) *Barnmisshandel*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/barnmisshandel.html>

Drury-Hudson, J. (1999). *Decision making in Child Protection: The Use of Theoretical, Empirical and Procedural Knowledge by Novices and Experts and Implications for Fieldwork Placement*. 29(1), pp. 147–169. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsjsr&AN=edsjsr.23714937&site=eds-live&scope=site>

Eldén, S (2021). *Forskningsetik : vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur AB

FN.se. (2008). *FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna*. Hämtad från 2024-02-29:

<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

Folkhälsomyndigheten. (2020). *Ett faktablad om stigmatisering och psykisk ohälsa*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/7a10a8676ddb4363909a04817b4056a4/gora-minska-stigmatisering-psykisk-ohalsa.pdf>

Svensson, K., Johnsson, E., & Laanemets, L. (2021). *Handlingsutrymme : utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur AB.

Lindblom, J. & Stier, J. (2011). *Det socialpsykologiska perspektivet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Linell, H. (2016). *Våldets karaktär och omfattning: Resultat från en studie av den svenska socialtjänstens skyddsinsatser för barn*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.tandfonline-com.db.ub.oru.se/doi/full/10.1080/13691457.2016.1188774>

Persson, A. (2012). *Ritualisering och sårbarhet*. Stockholm: Liber AB.

Ponnert, L. and Svensson, K. (2016) 'Standardisation—the end of professional discretion?', *European Journal of Social Work*, 19(3/4), pp. 586–599.
doi:10.1080/13691457.2015.1074551.

Regeringen. (2015). *Barnets bästa - en antologi*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.regeringen.se/contentassets/5e7992b6793841ec9ed763055e88554c/bilaga-till-huvudbetankande-del-1-barnets-basta---en-antologi>

Regeringskansliet. 2021. *Barn som bevittnar brott*. Hämtad 2024-02-29 från:

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagratsremiss/2021/03/barn-som-bevittnar-brott/>

Rädda barnen. (2022). *MELLAN STOLARNA - BARN SOM HAR UTSATTS FÖR VÅLD OCH INTE FÅR HJÄLP ATT MÅ BRA IGEN – ETT DUBBELT SVEK*. Hämtad 2024-02-29 från:

https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/arbetar-for-barn/rapport_mellanstolarna.pdf

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 2024-02-29 från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtad 2024-02-29 från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-199052-med-sarskilda-bestammelser-om-varld_sfs-1990-52/

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet L2. Hämtad 2024-02-29 från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381/

SFS 1962:700. *Brottsbalk*. Stockholm: Justitiedepartementet L5. Hämtad 2024-02-29 från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/#K4

Socialstyrelsen. (2023). *BBIC Grundbok - Barns behov i centrum*. Hämtad 2024-02-29 från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-9-8734.pdf>

Socialstyrelsen (2023) *Våld mot barn*. Hämtad 2024-02-29 från: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/vald-mot-barn/>

Svensson, K. (2007) *Socialt arbete med brottsoffer : sympati, empati och organisering*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

UNICEF. (2018). *Barnkonventionen*. FN:s konvention om barnets rättigheter. Hämtad 2024-02-29 från: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2024-02-29 från:

https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

Domar/Rättsfall:

MIG 2013:6. Migrationsöverdomstolen. (2021). Målnummer: UM 15232-20. Hämtad från:

https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/kammarratten_stockholm/ovrigt-innehall/mig-2021-18.pdf/

Bilagor

Informationsbrev:

Informationsbrev - Examensarbete

En undersökning om socionomers begränsningar i handlingsutrymmet i arbetet med våldsutsatta barn.

”Du tillfrågas härmed om du vill delta i denna studie / Förfrågan om studiedeltagande / Informationsbrev”

Vi heter Felicia och Tove och är socionomstudenter vid Socialhögskolan, Lunds universitet. Vi ska nu göra vårt examensarbete och har valt att fokusera vårt arbete på socionomers handlingsutrymme i arbetet med våldsutsatta barn. Anledningen till att vi valt att undersöka detta område är för att skapa oss en uppfattning om vilka begränsningar som kan komma att finnas samt hur dessa hanteras. Intresset för studien ligger i att se utmaningar med de begränsningar i handlingsutrymmet och hur dessa kan påverka socionomens möjlighet att agera och hjälpa.

Vår forskning handlar om att undersöka hur socionomers handlingsutrymme kan begränsas i arbetet med våldsutsatta barn. Vidare är syftet att även undersöka hur svensk lagstiftning begränsar socionomerna i arbetet med att hjälpa våldsutsatta barn. Vi vill få en fördjupad förståelse för socionomers syn på möjligheten att hjälpa våldsutsatta barn trots de begränsningar som kan förekomma i arbetet.

För att uppfylla studiens syfte kommer vi att utföra semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna kommer enbart att fokusera på intervjudeltagarens yrkeserfarenheter kring att arbeta med våldsutsatta barn. Vi kommer med fördel att använda oss av ljudinspelning vid intervjutillfället för att lättare kunna transkribera vid ett senare tillfälle. Vi har valt att tillfråga handläggare inom socialtjänsten då denna yrkesroll är av hög relevans för studiens forskning.

Intervjun kommer, om du samtycker till detta, att spelas in. Dina uppgifter kommer att hanteras på ett sätt som gör att obehöriga inte kommer att ta del av dem. I doktorsavhandlingen samt i vetenskapliga artiklar där utdrag av intervjun sedan publiceras förblir du självfallet helt anonym. Även andra uppgifter såsom arbetsplats etc, kommer att ändras eller tas bort för att undvika identifiering.

Ditt deltagande är helt frivilligt och att du har rätt att avbryta din medverkan när som helst under processens gång utan att ge en förklaring till detta. Efter färdigställt resultat av empirin kommer vi att bifoga detta till forskningspersonen med syfte att bekräfta att vi uppfattat informationen på ett korrekt vis.

Vid önskemål om vidare information av studien går det bra att kontakta följande personer nedan;

Författare:

Tove Müntzing - tove.muntzing@gmail.com

Felicia Olsson - olssonfelicia2@gmail.com

Handledare:

Lupita Svensson - Lupita.svensson@soch.lu.se

Samtyckesblankett:

Samtyckesblankett - Examensarbete

Samtycke till deltagande i examensarbete vid Samhällsvetenskapliga fakulteten

Jag samtycker till att medverka i *En undersökning om socionomers begränsningar i handlingsutrymmet i arbetet med våldsutsatta barn.*

Undersökningen är ett examensarbete utfört av studenter vid Lunds Universitet. Undersökningen kräver inga personuppgifter från intervjupersonerna för att kunna fylla sitt syfte. Vi kommer därmed inte att samla in några personuppgifter såsom under intervjun kan det uppkomma känsliga uppgifter som inte kommer ingå i vår analys intresserad av gruppen och inte enskilt individ på en aggregerad nivå

Information om personuppgiftsbehandlingen

Inte aktuellt då personuppgifter ej behandlas

Personuppgifterna kommer att behandlas på följande sätt: Inte aktuellt. Endast avseende samtyckesblanketten. Samtyckesblanketten och kodnyckel kommer att förstöras efter examination av uppgiften.

Vi delar inte dina personuppgifter med tredje part.

Lunds universitet, Box 117, 221 00 Lund, med organisationsnummer 202100-3211 är personuppgiftsansvarig. Du hittar Lunds universitets integritetspolicy på www.lu.se/integritet

Du har rätt att få information om de personuppgifter vi behandlar om dig. Du har också rätt att få felaktiga personuppgifter om dig själv rättade. Om du har klagomål på vår behandling av dina personuppgifter kan du kontakta vårt dataskyddsombud via dataskyddsombud@lu.se. Du har även rätt att inge klagomål till tillsynsmyndigheten (Integritetsskyddsmyndigheten, IMY) om du tycker att vi behandlar dina personuppgifter på ett felaktigt sätt.

Jag samtycker till medverka i *En undersökning om socionomers begränsningar i handlingsutrymmet i arbetet med våldsutsatta barn*

Ort	Underskrift
Datum	Namnförtydligande

Intervjuguide:

Intervjuguide - Examensarbete

Intervjuguide:

Introduktion:

Hej! Tack på förhand för att du ville ställa upp på en intervju!

Vi kan börja med att säga att alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt, och din medverkan är helt frivillig, du kan avbryta intervjun när som om du inte önskar fortsätta. Om du har några frågor är du välkommen att ställa dem när som helst under intervjun.

Är det okej om vi spelar in intervjun, endast ljudet?

Inledande frågor: "Vi kan börja med att fråga..."

- *Vad jobbar du med och hur länge har du arbetat med/som just detta?*
- *Kan du berätta lite om din bakgrund och erfarenhet som socionom samt ditt arbete med våldsutsatta barn?*

Frågor med fokus på handlingsutrymme:

- *Kan du beskriva de vanligaste utmaningarna du möter när du arbetar med våldsutsatta barn? (svårt att nå fram till barnen, få dem att förstå nyttan med att förstå vad som hänt, skam*
- *Hur skulle du beskriva ditt handlingsutrymme när det gäller att hjälpa våldsutsatta barn? Finns det situationer där det är mer begränsat?*
- *Kan du ge exempel på situationer där du känt att du hade ett stort handlingsutrymme att hjälpa ett våldsutsatt barn? Vad gjorde du i dessa fall?*
- *Finns det några specifika riktlinjer eller policys som påverkar ditt handlingsutrymme när du arbetar med våldsutsatta barn? I så fall, hur påverkar de ditt arbete?*

Frågor med fokus på lagstiftning:

- *Upplever du att den svenska lagstiftningen påverkar ditt arbete med våldsutsatta barn? Isåfall, på vilket sätt?*
- *Kan du berätta om några specifika lagar eller regler som du anser vara särskilt viktiga eller utmanande för ditt arbete?*
- *Barnets bästa är mycket omtalat och finns med i flera svenska lagstiftningar, hur förhåller du dig till detta i ditt arbete?*

Avslutande frågor:

- *Om du skulle kunna ändra något i ditt arbete eller i systemet för att stödja våldsutsatta barn, vad skulle det vara?*
- *Finns det något annat du skulle vilja dela eller diskutera om ditt arbete med våldsutsatta barn som vi inte har berört tidigare?*
- *Har du upplevt att du önskar att du kunnat hjälpa mer än du kunde? Isåfall, har du något exempel på en situation där detta förekom? Vad begränsade dig?*

Avslut:

Tack så mycket för att du har delat dina insikter och erfarenheter med oss under den här intervjun. Vi vill påminna dig om att alla dina svar kommer att behandlas konfidentiellt, och vi kommer att använda dem enbart för forskningsändamål. Ditt namn eller någon annan identifierbar information kommer inte att inkluderas i våra resultat eller publiceringar. Om du har ytterligare tankar, insikter eller frågor som du vill dela i framtiden, är du alltid välkommen att kontakta oss. Tack igen för din tid och ditt deltagande.

